

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. КАРАЗІНА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
Кафедра романо-германської філології

Рекомендовано до захисту
Протокол засідання кафедри №6
від «8» грудня 2025 р.
Завідувач кафедри Ірина ХОЛМОГОРЦЕВА
(прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
Відтворення українських реалій у сучасному німецькомовному
публіцистичному дискурсі

Виконавець:

студентка: II курсу магістратури, групи НМП-61
Лимар Анастасія Олександрівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник роботи:

Безугла Лілія Ростиславівна, к. ф. н., професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою:

кількість балів: _____

Підпис керівника

Кваліфікаційну магістерську роботу захищено на засіданні Екзаменаційної комісії

Протокол №3 від «12» грудня 2025 р.

Голова Екзаменаційної комісії

Овсієнко Л.О.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Харків – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ БАГАТОЗНАЧНОСТІ У НІМЕЦЬКОМОВНИХ АНЕКДОТАХ	6
1.1. Поняття анекдоту як жанру гумористичного тексту	6
1.2. Типи анекдотів за тематикою	15
1.3. Типи анекдотів за структурою	22
Висновки до розділу 1	25
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ АКТУАЛІЗАЦІЇ БАГАТОЗНАЧНОСТІ В НІМЕЦЬКОМОВНИХ АНЕКДОТАХ	27
2.1. Типи багатозначності у німецькомовних анекдотах	27
2.2. Структурні типи багатозначності	29
2.3. Роль пресупозиційних знань в актуалізації багатозначності	41
2.4. Актуалізація багатозначності залежно від рівня комунікації в анекдоті	45
2.5. Гра слів як форма реалізації багатозначності	48
2.6. Омонімія як джерело комічного ефекту в анекдоті	53
Висновки до розділу 2	56
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	58
СПИСОК НАУКОВИХ ДЖЕРЕЛ	60
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	64
ДОДАТОК 1	67
SUMMARY	68

ВСТУП

Протягом століть свого існування анекдот був і залишається невід'ємним елементом повсякденної культури. Часто саме почуття гумору допомагає людині пережити різні незручні ситуації та продемонструвати власну точку зору. Викриття соціально-побутових проблем різного характеру, політична та мистецька критика, саркастична дидактика та інші аспекти культури того чи іншого народу знаходять відображення в анекдоті. Водночас цей жанр комічного надає можливість як своїм авторам, так і читачам й слухачам абстрагуватися від реальності та дати волю фантазії, що є запорукою гарного настрою.

Попередні наукові розвідки засвідчують значний інтерес лінгвістів до проблематики комічного як мовного явища, проте більшість досліджень зосереджені на окремих аспектах гумору або специфіці його вираження. Зокрема, у праці Л. Р. Безуглої розглянуто імплікатуру як структурно-сміслову основу гумористичного пуанту в німецькомовному анекдоті, що дає змогу зрозуміти механізми породження комічного ефекту [3]. Так, наприклад, О. Калита класифікує основні типи комічних текстів і описує стилістичні засоби їх творення, однак її аналіз не охоплює семантичну багатозначність як окрему лінгвістичну категорію [11]. І. Кімакович досліджує історію становлення анекдоту як жанру та простежує його еволюцію у фольклорній традиції [12], а Р. Зорівчак аналізує фразеологічні одиниці з позицій перекладознавства, не розглядаючи їх потенціал у створенні багатозначності [10]. Таким чином, попри наявність окремих напрацювань у сфері дослідження гумору, питання систематизації багатозначності в німецькомовних анекдотах за типами актуалізації значень і тематичними групами досі залишається відкритим.

Актуальність теми роботи обумовлена недостатньою лінгвістичною дослідженістю багатозначності у сучасних німецькомовних анекдотах, а саме відсутністю чіткої систематизації за тематикою та типами актуалізації значень.

Мета роботи – встановити типи актуалізації багатозначності у сучасних німецькомовних анекдотах на основі полісемічності та омонімії.

Мета досягається за допомогою наступних завдань:

- з'ясувати поняття анекдоту як жанру гумористичного тексту;
- визначити типи анекдотів за тематикою;
- розглянути типи анекдотів за структурою;
- проаналізувати типи багатозначності у німецькомовних анекдотах;
- визначити структурні типи багатозначності;
- з'ясувати роль пресупозиційних знань в актуалізації багатозначності;
- простежити актуалізацію багатозначності залежно від рівня комунікації в анекдоті;
- дослідити гру слів як форму реалізації багатозначності;
- визначити омонімію як джерело комічного ефекту в анекдоті.

Для виконання поставлених завдань використовувалися наступні методи дослідження: вивчення та аналіз наукової та спеціальної літератури, класифікація та узагальнення зібраного матеріалу, порівняльний аналіз.

Об'єктом дослідження виступають сучасні німецькомовні анекдоти, які містять багатозначність слів, словосполучень та висловлень, в яких можна виявити омонімію та полісемію.

Предметом дослідження є типи багатозначності у сучасних німецькомовних анекдотах.

Теоретичною базою роботи послужили праці Самохіної В.О., Безуглої Л.Р., Бассай С.М., Паненка А. О., Зорівчак Р. П., Горохової І.В., Жарикової М. В., Фішера Г., Герінгера Г. Й., Маєра П., Нерліх Б., Кларке Д. Д., Ріхтера Ф., Ульфіга А. та інших дослідників.

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання його висновків у курсах зі стилістики німецької мови, лінгвістики тексту, прагмалінгвістики та дискурсології для студентів мовних спеціальностей вищих навчальних закладів України.

Матеріалом дослідження є 332 сучасні німецькомовні анекдоти з елементами багатозначності (Див. таблицю 1 у додатку). Вони були зібрані методом суцільної вибірки з автентичних інтернет-ресурсів, що репрезентують сучасний німецький гумор. Такий підхід дав змогу простежити різні способи реалізації багатозначності, механізми створення комічного ефекту та роль мовної гри у формуванні подвійного смислу.

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків і списку використаних джерел. У вступі обґрунтовується актуальність теми, визначаються мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження. Перший розділ присвячено аналізу анекдоту як жанру гумористичного тексту, його тематичних і структурних різновидів. У другому розділі розглядаються типи багатозначності, їхні структурні особливості, роль пресупозицій та мовна гра як засіб створення комічного ефекту. У висновках підсумовуються результати дослідження та визначаються напрями подальших розвідок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ БАГАТОЗНАЧНОСТІ У НІМЕЦЬКОМОВНИХ АНЕКДОТАХ

1.1. Поняття анекдоту як жанра гумористичного тексту

Оскільки анекдот є невід'ємним елементом народної творчості та будь-якої культурної системи, його не можна назвати продуктом сучасності. На думку Вікторії Самохіної, жанр анекдоту зародився у VI ст. н.е, що безпосередньо вказує на довгу еволюцію цього гумористичного оповідання в процесі історії. В різних країнах воно мало різні стильові риси та назви, такі, як фабліо, новели Відродження, фацеції, шванки, фрашки тощо [23, с. 59]. У той же час мета гумористичного твору залишалась незмінною – викликати сміх у адресата або сприяти його веселому настрою.

Дослідниця також зазначає, що раніше термін *anecdote* також використовували для позначення «старих рукописів», виданих саме вперше [23, с. 59]. Так, французький еллініст Буассонад назвав свій твір *Anecdota Gracca*. У Греції слово *anecdotos* означало спочатку твори, раніше неопубліковані. Це значення залишилося незмінним і в епоху друкарського верстата, коли під загальною назвою *Anecdota* друкувалися твори грецьких і римських авторів, які раніше не були відомі світові [там само]. Однак, це не єдине визначення анекдоту.

Також анекдотом вважалася невелика оповідь про незначну, але цікаву для народу пригоду історичної особи. Прикладом цього може бути «Таємна історія Прокопія Кесарійського» (VI ст.), до якої було включено приватні подробиці життя імператора Юстиніана та його оточення, не задокументовані в історичних хроніках [12, с. 45]. Відповідно, з середини XIX століття анекдотом вважалася коротке жартівливе оповідання, кінцівка якого була неочікуваною та дотепною. Таке визначення є актуальним і дотепер. Відповідно, у цій роботі ми розглядаємо анекдот в контексті його сучасного тлумачення.

В свою чергу, в книзі «Гумористичні анекдоти з повсякденного життя: Збірка для посмішок та роздумів» П. Майера презентуються саме такі анекдоти, які пропонують читачеві не лише посмішки, але й роздуми. Ця збірка дає уявлення про різноманітність анекдотів, які часто виникають з типових ситуацій повсякденного життя [42, с. 27].

Анекдоти також відіграють важливу роль у політичній комунікації. Наприклад, у книзі «Політичні анекдоти: Від античності до сьогодення» Г. Фішера досліджуються політичні анекдоти від античних часів до наших днів. Книга надає уявлення про політичну культуру та комунікацію, а також показує, як політичні анекдоти використовуються для коментування та рефлексії політичних подій та особистостей [38, с. 42].

Згідно з В.О. Самохіною, об'єктом зображення анекдоту виступають знайомі та легко впізнавані події та факти з реального життя, що можуть бути зрозумілими більшості. Вибір тематики не обмежується матеріальною, духовною чи моральною сферою [23, с. 64]. Тільки конкретні образи та тематика визначаються часом та точкою зору відносно певних подій. Таким чином, гумор не лише слугує засобом розваги, але й виконує глибоку функцію в суспільстві, він є інструментом для відображення та критики соціальних норм і цінностей, що в кінцевому підсумку сприяє зменшенню напруги та зміцненню соціальних зв'язків.

Ф. Ріхтер розширює цю дискусію на культурний аспект гумору у своїй роботі «Культурний аспект гумору» [46, с. 55]. Він показує, що культурні відмінності сильно впливають на розуміння та інтерпретацію гумору. Те, що в одній культурі сприймається як смішне, в іншій може не бути зрозумілим або навіть викликати обурення. Таким чином, Ріхтер підкреслює важливість культурного контексту для розуміння жартів та гумористичної комунікації.

Як зазначає Л. Корнєва, анекдоти є анонімними за своєю природою. Однак, навіть якщо вони створені оповідачем, його авторство швидко нівелюється, адже кожен жарт передається з вуст у вуста та стає народною творчістю [13, с. 56]. Реальність є опорним пунктом анекдоту. Тому анекдоти

сприймаються оповідачем, слухачем і читачем насамперед як такі, що відображають їхній світ [23, с. 64]. Як правило, конфлікти, зображені в них, дуже схематичні, і бажана мета може бути досягнута лише в тому випадку, якщо реципієнт розуміє суть анекдоту і здатний доповнити те, що навмисно пропущено.

Комунікативна адекватність анекдотичних текстів є необхідною умовою для виконання пізнавальної діяльності та прагматичних завдань. Якщо в основі художніх текстів лежить ознака «образу автора», то основними характеристиками анекдотів є подієвість і ситуативність [там само].

Оскільки гумор є універсальним аспектом людського життя, присутнім більшою чи меншою мірою в усіх культурах, важливим елементом його реалізації є саме культурні норми [33, с. 1]. Анекдоти з різних культурних спільнот часто об'єднуються в єдиний комплекс на основі тематичної спільності [23, с. 64], але іноді об'єкти, предмети та ситуації, які можуть бути висміяні одним народом є табуованою темою, або зовсім несмішним явищем для іншого.

Як вірно зазначає С.М. Бассай, виникнення нових анекдотів відбувається регулярно, систематично і у великих кількостях та являє собою швидку реакцію на соціально-політичні події. Ці гумористичні твори не піддаються цензурі чи забороні і легко розпізнаються за своєю актуальністю [1, с. 9]. Саме тому анекдоти можуть виходити з моди, але при цьому слугувати інформативним історичним джерелом. Головна специфіка анекдоту полягає в його паразитарній природі [там само]. Анекдот пронизує майже всі жанри і виступає вдалим доповненням для публічних виступів та важливим інструментом у пресі.

Однією з основних характеристик анекдотичних текстів є наявність зв'язності. Ця зв'язність вимагає від читача знань «картини світу». Характерним і обов'язковим елементом для анекдотичних текстів є точно сформульована і несподівана кінцівка [23, с. 65].

Як правило, маються на увазі приховані або вигадані смислові зв'язки, які потім підкреслюються і розкриваються у спосіб, що суперечить очікуванням

слухача. Діалектика приховування і розкриття є відмінною рисою анекдотів. Гумористична гра прихованих або подвійних смислів викликає сміх, коли вони раптово розкриваються [там само]. Комічний ефект в анекдотах досягається за допомогою таких форм вираження, як ситуаційна багатозначність (коли комічне впливає із ситуації) та мовна багатозначність (включає несподівані кінцівки, каламбури, своєрідні інтерпретації слів, фразеологізми, прислів'я, метафори, алегорії, іронії тощо) [там само]. Обидві форми однаково сприяють реалізації мети комічного твору – викликати в адресата сміх або веселий настрій.

Пуант (франц. *pointe* – ‘вістря, гострий кінець’) – прийом, що виражає дотепне закінчення анекдоту. Є також протиріччям (інконгруентністю), що реалізується наприкінці анекдоту та призводить до гумористичного ефекту [3, с. 12]. С.М. Бассай визначає інконгруентність як «алогізм, порушення, відхилення від норми, невідповідність, суперечність», зазначаючи також те, що

«когнітивний механізм породження комічного смислу припускає не стільки опозицію двох різних скриптів [сценаріїв], скільки їх проекцію один на одного» [1, с. 14].

В анекдоті пуант сприймається як звільнення від напруги, викликаній сюжетом, і спричиняє сміх. Якщо адресат сміється, це означає, що він розуміє суть. Якщо слухач або читач не розуміє суті і не реагує (не тільки вербально, але й у вигляді посмішки або сміху), то жарт вважається невдалим [3, с. 12]. Розглянемо наступний анекдот:

(1) *Mein letzter Erfolg war meine Geburt. Da kam ich ganz groß raus* (10). +>

У наратора немає інших успіхів крім того, що він народився на світ.

Пуантом жарту у наведеному прикладі є багатозначність слова *rauskommen* – «народжуватися» та «здійснювати щось видатне». Інконгруентність, яка виникає на основі одночасного співіснування цих значень, формує своєрідний когнітивний «злам» і породжує ефект смішного. Реципієнт, налаштований на серйозне повідомлення про місце народження

письменника, натомість отримує банальне і водночас несподіване пояснення, яке руйнує його очікування.

У цьому випадку ми маємо справу з класичним прикладом мовної гри, що підпорядковується закону анекдотичної пуантованості. Анекдотична пуантованість виступає домінантною композиційно-стилістичною ознакою, яка визначає цілісність тексту. Всі інші селективні характеристики – від лаконізму до ритму діалогу – служать саме їй. Ефект досягається завдяки ретельному скороченню тексту до найнеобхідніших мовних одиниць: кожне слово працює на підготовку й підсилення несподіваної кінцівки. Пуантованість можна тлумачити як спосіб організації інтерактивних елементів, у якому автор імплікує основний зміст і свідомо залишає частину інформації «за кадром». Це змушує реципієнта самостійно відновлювати прихований підтекст, і саме в цьому процесі розкривається справжній комізм [16, с. 188].

Особливістю таких жартів є напружене співвідношення між експресивним та змістовим планами. Для структурних пуантів домінує експресивність: увагу слухача приваблює не стільки сюжет чи ситуація, скільки несподіване мовне рішення. У випадку ж із стильовими пуантами перевага віддається змісту, і вони нерідко залишаються непоміченими при першому сприйнятті [16, с. 189]. Саме тому мовні пуанти, до яких належить і приклад із *gauskommen*, вважаються «вищим жанром» гумору, адже вони концентрують подвійний сенс у мінімальному обсязі мовного матеріалу.

Дослідження стильових пуантів у синтаксичному, семантичному та прагматичному аспектах демонструє складну природу комічного тексту. У межах навіть одного анекдоту можуть взаємодіяти кілька мовностилістичних засобів, які утворюють єдиний ефект [16, с. 191]. Так, у прикладі з *gauskommen* реалізується не лише семантична багатозначність, а й прагматичне порушення норми діалогічної взаємодії: один співрозмовник сприймає вислів серйозно, інший – буквально, що породжує смисловий дисонанс.

Згідно з концепцією В. О. Самохіної, інконгруентність як когнітивний механізм сміху досягається за допомогою прийомів, що функціонують на

лінгвальному та лінгвоситуативному рівнях. Її можна визначити як «індикатор обманутих очікувань», коли норма комунікації навмисно порушується [25, с.

108]. Класифікація інконгруентності залежно від характеру порушених норм дозволяє виокремити онтологічні, логіко-понятійні та ціннісно-теоретичні дисонанси. У випадку з *rauskommen* можна говорити про онтологічну інконгруентність: звичне стереотипне уявлення про те, що «народитися» означає акт появи на світ у певному місці, несподівано підмінюється буденним «вибратися назовні». Таким чином руйнується усталений стереотип, і саме ця підміна стає джерелом комічного [25, с. 112].

Важливою є й роль підтексту, що створює ефект «позитивного тла з прихованим негативним нашаруванням». Адже на перший погляд репліка про Гете виглядає нейтральною й навіть серйозною, проте завершення вносить несподіване «зниження» – від постаті класика літератури до побутового коментаря. Такий конфлікт між високим і буденним, між очікуваним і несподіваним, становить основу комічного ефекту [22, с. 174].

Отже, приклад із багатозначним *rauskommen* демонструє класичний механізм створення гумору через інконгруентність. Він поєднує мовну гру, семантичну багатозначність, прагматичний дисонанс і порушення онтологічних норм. Саме завдяки цим взаємопов'язаним елементам анекдот набуває художньої завершеності та викликає у реципієнта емоційний відгук, що є головною метою будь-якого комічного жанру.

Анекдотичний гумор стає особливо витонченим, коли імплікатура використовується як засіб вираження гумору [4, с. 12]. В українському словнику у двох томах надається наступне визначення імплікатури: «Небуквальна частина значення тексту, коли інформація міститься в тексті приховано, а не виражається явно (адресат робить висновок сам); те, що малося на увазі (на противагу тому, що було сказано)» [27].

Отже, анекдот має неявний зміст, який адресант конструює у своїй свідомості і намагається донести до адресата. Адресант жарту – це його автор/оповідач, а адресатом є окремий комунікатор або група комунікаторів, які інтерпретують гумористичний зміст. При цьому імплікатура передається на рівні вертикальної комунікації, тобто між автором/оповідачем та аудиторією. Як

і в будь-якому художньому тексті в анекдоті існує також горизонтальна комунікація між персонажами, але вона є вторинною по відношенню до вертикальної комунікації [36, с. 72]. Навіть у випадку, коли імплікатура виникає з висловлювання одного персонажа і спрямована на іншого, оповідач використовує її, щоб справити враження на слухача.

Вербальні та невербальні засоби, які викликають активацію імплікатури у свідомості суб'єкта комунікації, називаються тригерами або індикаторами імплікатури [39, с. 40]. У залежності від типу тригера доцільним є поділ імплікатур на пресупозиційні, лексико-семантичні, контекстуальні та парафразові. Когнітивною основою комічного ефекту каламбуру є одночасна активізація інконгруентних сфер людського досвіду та пов'язане з цим профілювання інконгруентних значень мовних виразів, що відображають етологічну, онтологічну та логічну інконгруентність ситуацій і сутностей, на які вони посилаються [26, с. 17].

При цьому важливу роль у формуванні комічного ефекту відіграє саме несумісність певних фреймів, що здійснюють структурування досвіду мовленнєвого аранжування, набутого комунікантами у процесі комунікації, та фреймів, які організують уявлення реципієнтів про побудову «середньостатистичного речення». У повсякденному спілкуванні ми очікуємо логічної та граматично усталеної структури висловлювань, але анекдот навмисне руйнує ці очікування. Комічний ефект є реакцією інтерпретатора на невідповідність комунікативної ситуації анекдоту усталеним нормам, серед яких виокремлюють позалінгвальні – етологічні й онтологічні, логічні, а також власне лінгвальні – синтаксичні, лексико-фразеологічні чи лінгвоетологічні. Саме завдяки такому різномірному порушенню норми слухач або читач раптово виявляє «розрив» між очікуваним і реальним, що і викликає сміхову реакцію.

Наприклад, у жарті *Lieber arm dran als Arm ab* слово *arm* одночасно активізує два різних фрейми – «бути бідним» і «мати руку». Їхнє зіткнення породжує абсурдний, але комічний ефект [26, с. 17]. Подібна невідповідність

фреймів постає й у випадку з висловом (2) “*Bist du per Anhalter gekommen? – Nein, wieso? – Du siehst so mitgenommen aus*”, де *mitgenommen* означає як «їхати автостопом», так і «виглядати виснаженим» (20). Слухач має співвіднести обидва когнітивні сценарії, і саме ця зіткненість значень створює смішне.

Ще один приклад можна простежити у каламбурі “*Das kann ja wohl nicht Warstein*” (22), де замість очікуваного *wahr sein* («бути правдою») використано назву німецького пива *Warstein*. Тут комічність виникає завдяки паронімії, коли звукова подібність маскує семантичну несумісність.

Найхарактернішими рисами смислу анекдотів, що вирізняють їх серед інших жанрів усної народної творчості, є комплексна система ознак, які відображають специфіку сприйняття та передачі соціокультурної інформації. Перш за все, анекдоти характеризуються вигаданими часом і місцем дії, що дозволяє створювати умовну ситуацію, у якій можуть брати участь реальні або вигадані персонажі. Часто головними героями виступають відомі особи – політики, письменники, діячі культури, іноді навіть історичні постаті. Це поєднання реальності та вигадки забезпечує момент упізнавання та формує основу для комічного ефекту, оскільки реципієнт має певні уявлення про поведінку цих персонажів і очікує від них певних дій. Водночас автор анекдоту може свідомо порушувати ці очікування, створюючи когнітивний конфлікт, який стає джерелом гумору [23, с. 65].

Другою важливою рисою є тематичне розмаїття анекдотів. Вони охоплюють регіональні й національні особливості, політичні події, релігійні практики, історичні контексти, технологічні новинки та різні соціальні конфлікти. Завдяки цьому анекдоти здатні відображати актуальні суспільні проблеми та тенденції, пропонуючи своєрідний «критичний коментар» у гротескній або сатиричній формі. Тематична широта також дозволяє різним соціальним групам ідентифікувати себе в тексті анекдоту або, навпаки, відчутти дистанцію до висміюваних об’єктів, що посилює ефект сприйняття і запам’ятовування [23, с. 65].

Третьою характерною рисою є інтерпретація сучасності через гротеск або абсурдне переосмислення. Анекдот створює специфічну когнітивну ситуацію, у якій повсякденні явища та соціальні норми спотворюються або перебільшуються, виводячи на поверхню приховані протиріччя, логічні невідповідності чи соціальні стереотипи. Такий підхід дозволяє реципієнту усвідомити абсурдність певних явищ, водночас підтримуючи легкий комічний ефект, що сприймається як «підсміхання над реальністю». Особливо ефективною є гра на мовних багатозначностях, омоніміях, пароніміях, які створюють додатковий рівень інтерактивності між автором та слухачем [23, с. 65].

Четвертою суттєвою рисою є функціональна диференціація анекдотів, що проявляється у їхній соціальній та культурній ролі. Анекдот може закріплювати стереотипи, висміювати поведінку певних груп або окремих осіб, а іноді навіть провокувати агресію чи критику проти соціально значущих явищ. Така функціональна складова обумовлена як історичними, так і сучасними культурними контекстами: анекдоти відображають домінантні соціальні настрої, популярні уявлення про «нормальне» та «абсурдне», а також реакції на політичні, економічні та культурні процеси. У цьому сенсі анекдот є не лише засобом розваги, а й специфічним інструментом соціальної комунікації, який підтримує певну ієрархію цінностей і соціальних норм у суспільстві [23, с. 65].

Таким чином, анекдот вирізняється серед усної народної творчості своєю здатністю поєднувати реальне та вигадане, охоплювати широкий тематичний спектр, трансформувати сучасні явища через гротеск і абсурд, а також виконувати складні соціальні функції, що визначають його культурне та когнітивне значення.

Як зазначає В.А. Бережний, в анекдотах, в рамках сучасної сміхової культури антисвітова специфіка сміху (як особливого світовідчуття) втілюється насамперед на рівні амбівалентності сміху: 1) спрямованості не лише на зовнішній світ, але й на тих, хто сміється; 2) поєднання творчого й руйнівного

потенціалу; 3) завершеності й незавершеності водночас (на рівні змісту і форми) [5, с. 133].

Цей тип протидії відбувається одночасно на рівні персонажів (поведінка одного персонажа суперечить тому, чого від нього очікує інший персонаж або аудиторія) і на рівні співрозмовника, який тимчасово переступає норми поведінки, встановлені офіційною культурою. Така контрповедінка зумовлена не ритуалом, а потребою вирватися з постійних соціальних обмежень. Але ці обмеження також регулюються суспільством [5, с. 133].

Варто підкреслити важливу роль підтексту в комічних творах, особливо коли в їх основі лежать складні види комізму. У цьому випадку такі засоби створення образів, як художні деталі та розкриття підтексту через них, часто несуть велике смислове навантаження. Як правило, художня деталь присутня в авторській розповіді і фокусує увагу читача, показуючи тим самим справжнє ставлення автора до описуваного [11, с. 58].

Амбівалентність (наприклад, поєднання досконалості та недосконалості, деструктивних і творчих можливостей) втілюється у анекдотах. Гумористичні тексти також практикують такі антисвітські явища, як антидія. Анекдот як культурний феномен не може існувати без певних культурних установок [5, с. 133]. Водночас культура не може функціонувати без анекдотів, які намагаються не дати певному явищу вкорінитися. Тактика викриття певних вад робить жарт потужною соціальною зброєю. Таким чином, анекдоти є важливим культурним явищем, інтерес до якого перевірений часом.

1.2. Типи анекдотів за тематикою

Уміння звертати увагу на реакцію співрозмовника відіграє надзвичайно важливу роль у створенні гумористичного дискурсу, оскільки комічний ефект анекдоту чи жарту часто реалізується саме через взаємодію між мовцем і реципієнтом. Бажання розповісти новий анекдот або поділитися кумедною історією зазвичай є рушійною силою розмови, стимулюючи соціальну

активність і підтримуючи взаємний контакт. Гумористичне мовлення та поведінка можуть виникати як результат свідомого планування, так і спонтанно, залежно від контексту та ситуації, що склалася. При цьому сприйняття жарту значною мірою залежить від особистісних характеристик співрозмовника, його рівня емоційної чутливості, стилю спілкування та попереднього досвіду. Для того щоб комічна функція була реалізована, необхідною умовою є наявність зворотного зв'язку – реакції іншої сторони. Ця реакція може проявлятися вербально – у вигляді сміху, коментаря або повторного жарту, або невербально – через міміку, жести чи інтонаційні особливості. Реалізація гумористичного ефекту у взаємодії з іншими людьми також залежить від того, наскільки співрозмовник здатний розпізнати інтенцію мовця, оцінити багатозначність або абсурдність висловлювання і правильно інтерпретувати контекст. Таким чином, успішне використання гумору у спілкуванні є результатом синтезу когнітивних, соціальних і комунікативних факторів, де основну роль відіграє чутливість до реакції іншого та готовність підтримати інтерактивний процес, створюючи динамічну і взаємопов'язану комунікаційну ситуацію.

Для реципієнта важливим є процес взаємодії, а не внутрішня мотивація дій оповідача. Оповідач використовує певні сигнали до дії, щоб виявити доречність жарту в даній комунікативній ситуації. Такими сигналами можуть бути відсутність явних ознак, що забороняють таку комунікацію (наприклад, серйозність ситуації, глибокі негативні емоційні переживання оповідача, страх, сам оповідач) [2, с. 12].

Анекдоти, орієнтовані на адресата, зазвичай стосуються тем, що становлять найбільший інтерес для суспільства, особливо політики. Анекдотичні тексти значною мірою зіткані з типових ситуацій, у них персонажі, їхня поведінка та характер здебільшого визначаються стереотипами. Зміст цих умовностей передається типологічними мовними засобами, що виражається в поширенні узагальнених мовних одиниць, які складають «гумористичний мовний шар» такого тексту.

Типовими структурними елементами анекдотів є строго фіксований план змісту та репрезентації, який забезпечує передбачувану послідовність подій і очікувань слухача. Ця структурна стабільність дозволяє анекдоту швидко сприйматися та легко відтворюватися в усній формі, а також забезпечує формування комічного ефекту за рахунок відхилення від очікуваної фінальної події. Такі тексти досить численні та універсальні у різних культурах, оскільки базуються на спільних соціальних ситуаціях та стереотипах. Прикладами можуть слугувати сцени повернення чоловіка додому, що зустрічаються в анекдотах багатьох країн, де конфлікт або непорозуміння розкривається через просту, але несподівану деталь; «елементарний» висновок Шерлока Холмса та реакція доктора Ватсона, який іноді не встигає зрозуміти логіку слідчого, що створює ефект контрасту та комізму; або спілкування школяра Фріцхена з учителем, коли дитячий погляд на ситуацію суперечить усталеним правилам і викликає сміх. Ці сюжетні конструкції по суті є інтернаціональними за своєю природою, оскільки не потребують від реципієнта спеціальних фонових знань чи культурних навичок, достатньо лише базового розуміння людської поведінки та соціальних ролей. Водночас відмінності між анекдотами різних країн зазвичай стосуються деталей – імен, предметів, соціального контексту, які одразу помітні для слухача, але не впливають на загальну структуру та комічний ефект. Саме ця універсальність робить анекдоти легко зрозумілими та швидко передаваними усною традицією, а також забезпечує їхню функцію як засобу соціальної комунікації та культурної інтеграції [2, с. 15].

Відповідно, аналізуючи німецькомовні сайти, можна стверджувати, що існує також класифікація анекдотів за їхньою тематикою:

1) Етнічні анекдоти. Невеликі гумористичні тексти про іноземців, великі та малі етнічні групи. Оскільки кожна людина є членом певної етнічної групи, вона свідомо чи несвідомо ділить усіх на «своїх» (тих, хто належить до тієї ж групи) та «чужих» (представників інших етнічних груп) [14, с. 7].

Образи етнічних спільнот та етнічні стереотипи відображають об'єктивну реальність природи взаємодіючих груп і відносин між ними. Так, в

німецькомовних анекдотах висміюються грубість представників Пруссії, дурість східних фризів, спритність берлінців, педантичність і недбалість баварців і підступність саксонців [17, с. 30]. Прикладом цього типу може слугувати наступний анекдот про східних німців, *Ossi*, складений про них західними «*Wessi*»:

(3) *Was haben ein Ossi und ein Ei gemeinsam? Beide kann man in die Pfanne hauen. Und was ist der Unterschied? Das Ei nur einmal!* (5) +> Західняки критикують східняків. *In die Pfanne hauen* – 'піддавати жорсткій критиці'.

Вислів *etw. in die Pfanne hauen* має два значення, перше яке означає приготувати на сковороді, а друге жорстку критику. Таким чином, цей анекдот показує, що навіть через 30 років після воз'єднання Німеччини досі існують стереотипи про жителів території колишніх ФРН та НДР.

2) Професійні анекдоти. Кожна професія має свої особливості, як хороші, так і погані. Якщо говорити про професії з точки зору чорного гумору, то варто зазначити, що комічного ефекту можна досягти, висміюючи недоліки певних професійних сфер, які призводять до трагічних наслідків [20, с. 30]. Так, стереотип про те, що офіціанти не завжди приносять свіжу їжу можна побачити в наступному анекдоті з багатозначністю:

(4) *Der Gast: "Kellner, bringen Sie mir bitte eine Forelle Müllerin Art!" Ruft ein zweiter Gast: "Mir auch bitte. Aber ganz frisch!" Schreit der Kellner in die Küche: "Zweimal Forelle, Toni. Einmal davon frisch!"* (8) +> офіціант подасть свіжу форель тільки якщо його попросять. багатозначність сполучника *aber* офіціант зрозумів у адверсативному значенні.

3) Політичні анекдоти. У сучасній німецькій мові політичний анекдот – це короткий, влучний, гумористичний твір про політичного діяча, політичне явище або політичну подію, який має викликати позитивні емоції, сміх і реакцію, що відповідає ситуації, про яку йдеться в анекдоті [6, с. 79]. Політичний анекдот у сучасній німецькій мові має специфічну структурну модель, в основі якої лежить відсутність автора, політична ситуативність

(доречна чи недоречна) та загальна стереотипна сюжетна схема, що передбачає наявність комічних ефектів [6, с. 79].

У наступному жарті про політику обігрується багатозначність слів *zahlen* та *wählen*:

(5) *Welches ist der Unterschied zwischen einer Telefonzelle und Politik? In der Telefonzelle muss man erst zahlen und darf dann wählen. In der Politik darf man erst wählen und muss dann zahlen* (19).

Zahlen в контексті анекдоту має два значення – 'платити' і 'поплатитися', а *wählen* – 'набирати номер' та 'голосувати за когось' відповідно.

4) Анекдоти про відомих людей. Це жарти про знаменитостей, які часто з'являються в ЗМІ і є специфічними для їхнього суспільства. Багато з них дуже саркастичні і потребують контексту для повного розуміння. Такі анекдоти також можуть сприйматися як приватні плітки, оскільки вони спрощені, саркастичні і демонструють спотворення характеру [37, с. 219].

Автор наступного анекдоту прямо знущається над неосвіченістю та зовнішністю футбольного воротаря Олівера Кана:

(6) *Geht Oliver Kahn in eine Kunstgalerie. Nach einiger Zeit hört man ihn fluchen: "Menschenskind, dieses Bild ist so hässlich! Das sollten Sie schleunigst abhängen!" Darauf der Besitzer der Kunstgalerie: "Aber Herr Kahn, das ist doch unser Spiegel!"* (20). +> Олівер Кан плутає своє зображення з картиною та визнає його страшним.

5) Анекдоти про літературних героїв та кіноперсонажів. Інтернет-фольклор часто базується на «осучасненні» або пародіюванні класичних форм (загадки, казки, приказки). У більшості випадків структура твору залишається незмінною, але в текст вводиться сучасна дійсність (згадки про актуальні політичні та економічні події).

Водночас продовжує зростати інтерес до національних та інтернаціональних літературних героїв та персонажів кіно. Ці жарти часто перебільшують відомі характеристики персонажів для комічного ефекту [8, с. 58]. Іноді імена відомих вигаданих персонажів використовуються для гри слів, як у наступному анекдоті:

(7) - Schneewittchen, lass dein Haar herunter ...

- *Es heißt Rapunzel!?*

-*Schneewittchen, lass dein Rapunzel herunter...* (10).

Другий мовець стверджує, що перший переплутав слова, але перший змінює не те слово, що й призводить до комічного ефекту. Мовець не має відповідних пресупозиційних знань.

6) Анекдоти про тварин. Як правило, є алегоричними. У жартах цього типу головними героями є звірі-символи, які втілюють певні людські риси (Наприклад, лисиця – хитрість, заєць – боягузтво, ведмідь – силу, лев – владу тощо). Будуються за тим же принципом, що й байки та казки про тварин. Прикладом цьому може бути наступний анекдот про лиса:

(8) *Kommt ein Fuchs um 6 Uhr morgens in den Hühnerstall und ruft: "Raus aus den Federn!"* (8);.

Фразеологізм *aus den Federn* означає вибратися зі зручного ліжка, але в цьому контексті лис полює на курей та обскубує їхнє пір'я.

7) Анекдоти про інтимні стосунки. Гумор у цих жартах набуває еротичного характеру. Вони можуть як розказувати кумедні історії з життя коханців, так і аналізувати людську фізіологію. У наступному жарті комічний ефект досягається за допомогою багатозначності слова *kommen* – 'приходити' та 'досягати піку насолоди':

(9) *Wer hat am meisten Orgasmen?*

Logisch ... die Kellnerinnen und Kellner!

Mindestens 50 Mal am Tag rufen sie: "Ich komme gleich!" (18).

Анекдоти про персонажів із певним іменем, зокрема про хлопчика Фріцхена, вирізняються своєю систематичністю та специфічною структурою гумору. Фріцхен характеризується оригінальністю мислення та нестандартним підходом до звичайних ситуацій. Його поведінка відрізняється постійним порушенням дисципліни, морально-етичних норм, правил гарних манер і культурних заборон, що робить його реакції непередбачуваними та смішними

для дорослих. У цих анекдотах демонструється його здатність до нестандартного мислення, спритності, кмітливості та своєї

далекоглядності, що дозволяє йому «виходити сухим із води» в ситуаціях, які для інших дітей були б проблемними [1, с. 15].

Поведінка Фріцхена майже у всіх анекдотах передбачувана у своїй неадекватності: він реагує на типові для дітей ситуації абсолютно несподіваним чином, базуючись на власній логіці та розумінні світу. Це стосується його взаємодії з дорослими, особливо вчителями, які дають завдання чи роблять зауваження, та спостереження за суспільними нормами. Саме контраст між очікуваною поведінкою дитини та її фактичними діями створює комічний ефект і підкреслює багатозначність ситуації.

Яскравим прикладом є класичний анекдот із хибним словотвором:

(10) *Lehrerin*: “*Fritzchen – Nenne mir ein paar Tiere!*”

Fritzchen fängt an aufzuzählen: “*Pferdchen, Eselchen, Schweinchen ...*” *Unterbricht ihn die Lehrerin*: “*Fritzchen. Lass doch bitte das 'chen' am Ende Weg.*”

Fritzchen: “*Okay. Eichhörn, Kanin, Frett!*” (4).

У цьому прикладі багатозначність висловлення виникає через те, що Фріцхен буквально виконує інструкцію вчителя і знімає суфікс -chen, не розуміючи, що це призводить до створення граматично хибних форм. Ключовим джерелом комізму є конфлікт між очікуванням вчителя та буквальним тлумаченням завдання дитиною, що демонструє її специфічну логіку. Така гра зі словами та морфологічними елементами дозволяє анекдоту одночасно бути зрозумілим для широкої аудиторії і демонструвати когнітивну гнучкість героя. Фріцхен у цих анекдотах постає як універсальний персонаж, здатний відображати дитячу кмітливість, абсурдність сприйняття світу та соціальну дистанцію між дорослими і дітьми. Його образ інтегрує елементи комунікативної багатозначності, що стає основою для розвитку інтерактивного гумору та стимулює реакцію реципієнта на декодування подвійного значення слів.

10) анекдоти про візуальні ознаки особистості. У цій категорії персонажі висміюються за такими характеристиками, як вік, стать та зовнішність. Так, молоді люди можуть поставати, як амбітні та недосвідчені, старі, як ті, що

вижили з розуму та втратили багато можливостей, чоловіки та жінки можуть критикуватися за певну гендерну поведінку. Також жарти можуть стосуватися зросту та ваги, кольору волосся тощо. Наприклад, блондинки представлені, як дурні, а руді як бездушні та підступні.

Ця категорія анекдотів є найбільш стереотипною та дискримінативною. Так, блондинка в наступному анекдоті зображена, як дурна, адже вона плутає тест на вагітність із тестом, в якому потрібно давати відповіді:

(11) *Treffen sich zwei Blondinen. Sagt die eine: "Ich habe gestern einen Schwangerschaftstest gemacht. Darauf die andere: "Und, waren die Fragen schwer?"* (7). багатозначність слова *Test*: екзамен та тест на вагітність.

Систематизація вибірки німецькомовних анекдотів за класифікацією, наведеною вище дозволяє глибше проаналізувати їхній зміст та порівняти з жартами інших категорій. Ця класифікація є досить загальною, але вона водночас передбачає чітке, конкретне і досить точне розмежування зібраного матеріалу.

1.3. Класифікація анекдотів за структурою

Як тип тексту, анекдоти характеризуються невеликим обсягом, стереотипною композицією та нескладним синтаксисом. З точки зору комунікативних особливостей, анекдоти можуть бути «стереотипними» (тобто заздалегідь підготовленими) або спонтанними. Залежно від форми віршовані чи прозові, авторські або не авторські. За принципами структурної типології розрізняють такі типи анекдотів, як діалогічні, монологічні та змішані, а за формою – згорнуті та розгорнуті [25, с. 24].

У діалогічних анекдотах діють два або більше мовця, у монологічних мовець лише один. Існують також змішані жарти, де представлений окремо один мовець, а потім кілька чи навпаки. Згідно з Самохіною В.О., діалогічній формі жарту властивий лише згорнутий формат. Основними різновидами цього типу є анекдоти-наративи, анекдоти-загадки, каламбури та велеризми. Різновидами згорнутого формату монологічної форми є однолінійні жарти,

анекдоти-афоризми та спунеризми. До розгорнутого формату належать жарти-небилиці. Відповідно до розгорнутого формату змішаної форми, у якій поєднуються діалог та монолог належать анекдоти-наративи, каламбури та велеризми, а до розгорнутого також анекдоти-наративи та жарти-небилиці [25, с. 24].

Відповідно до А.О. Паненко, багатозначність, як властивість мови, виникає тоді, коли слово або вираз має більше одного значення, а отже, один мовний вираз відкритий для більш ніж одного тлумачення та інтерпретації [19, с. 28]. Це явище є фундаментальним для функціонування гумору, оскільки дозволяє створювати несподівані смислові зіткнення, які сприймаються реципієнтом як комічні. багатозначність виступає необхідною умовою каламбуру, однак не всі слова або вирази з більш ніж одним значенням автоматично утворюють каламбур. Наприклад, слово може мати кілька значень у словнику, але для виникнення гумору потрібне спеціальне зіставлення цих значень у контексті, яке дозволяє очікувати одне тлумачення і несподівано отримати інше.

Багатозначність може проявлятися відносно центру змісту в реченні, коли мовець фокусується на різних аспектах значення в процесі мовлення. Це часто призводить до різного розуміння ситуації між мовцем і слухачем або між персонажами в тексті, створюючи ефект комічного непорозуміння [32, с. 7]. Така стратегія є особливо ефективною у коротких гумористичних текстах і анекдотах, де несподіване зіткнення смислів викликає миттєву сміхову реакцію, а аудиторія отримує відчуття винахідливості автора.

Крім того, лінгвісти звертають увагу на маніпуляції з граматичними категоріями – відмінюванням, відмінками, числами чи часами дієслів – які також можуть виступати інструментами створення гумористичних ефектів. Такі маніпуляції дозволяють змінювати очікуване значення або створювати неочікувані синтаксичні конструкції, що підсилює комічність ситуації. Проте науковці визнають, що головна причина гумору лежить у семантичній

багатозначності: слова і вирази з більш ніж одним значенням забезпечують основу для виникнення жартів, каламбурів і мовних ігор [28, с. 12].

Поєднання подвійного значення, синтаксичних маніпуляцій і контекстуальних нюансів забезпечує ефект несподіванки, який є ключовим у сприйнятті дотепного вислову. Це підтверджує міждисциплінарний підхід до вивчення гумору, де лінгвістика і психологія взаємодіють, пояснюючи, чому багатозначні слова стають джерелом комічного ефекту. Зокрема, подвійність смислу створює можливість для гри з очікуваннями реципієнта: він спершу сприймає слово в одному значенні, а потім усвідомлює його друге значення, що викликає сміх і почуття задоволення від мовної винахідливості. У такий спосіб багатозначність стає базовим інструментом для створення не лише словесного гумору, а й інтерактивної мовної гри між автором і аудиторією.

Щоб повністю охопити семантичні властивості слова, необхідно враховувати синтагмо- та парадигмополісемію [30, с. 1]. Синтагмо-полісемія ґрунтується на сполучуваності слів у тексті, і чим більше в тексті слів, які відрізняються від даного слова кількістю сполучень, тим більша синтаксична полісемія слова. Полісемія парадигми визначається словниковими даними про кількість значень слова.

Взаємодію тексту і слова можна аналізувати за допомогою різних підходів: семантичний (від форми слова до змісту тексту), ономастичний (від ідеї, розуміння до форми мовного вираження) та семантико-категоріальний (відправною точкою є семантична категорія, в даному випадку полісемія та її застосування в тексті).

Функціональний аналіз лексичної полісемії включає вивчення парадигматичної та синтагматичної полісемії. Проблема умов і типів реалізації полісемії в текстах повинна вирішуватися з урахуванням закономірностей і відношень, що відображають зв'язок між значенням слова і семантичною структурою висловлювання (тексту) [30, с. 1].

При аналізі текстів анекдотів важливо порівнювати їхній зміст і форму. Подібно до того, як можна розрізнити поверхневий зміст (тему), тобто власне

семантику, і внутрішній зміст (прагматику), так само можна розрізнити зовнішню форму (матеріальні засоби вираження) і внутрішню форму (структуру).

Варто зазначити, що лінгвістичні помилки, як правило, використовуються для мовної гри. Такі порушення, які є свідомою мовною грою, не можна трактувати як помилки, оскільки вони є правилами. Отже, це особливе правило, яке визначає мовну гру [14, с. 60]. Каламбури є найочевиднішим проявом мовної гри. Основними елементами каламбуру є, по-перше, однакове або схоже звучання слів і, по-друге, розбіжність між двома значеннями слова, словом і його компонентами, а також словом і його неправильною, «народною» етимологією.

Багатозначність переважно зосереджена на творчому потенціалі створенні гумору. Мовна багатозначність створюється неоднозначними лексичними, граматичними та синтаксичними «елементами» [19, с. 28]. Лексична багатозначність означає, що слово або словосполучення має більше одного значення в мові, до якої воно належить. Семантична неоднозначність виникає, коли речення містить неоднозначні слова або словосполучення з більш ніж одним значенням. Синтаксична неоднозначність виникає, коли структура речення дозволяє йому мати два (або більше) різних можливих значення. Вона зумовлена структурою (синтаксисом) речення [19, с. 28].

Висновки до розділу 1

1. Анекдот – це невід'ємна частина народної творчості та будь-якої культури, а отже, має багатовікову історію. Відповідно, комічний ефект в анекдотах досягається за допомогою таких форм вираження, як ситуаційна та мовна багатозначність.

2. Важливим елементом анекдоту є пуант – прийом, що виражає дотепне закінчення анекдоту та звільняє адресата від напруги, викликаної сюжетом.

3. Анекдотам властиві вигадані час та місце дії реальних персонажів, вони невіддільні від сучасності. Аналізуючи німецькомовні сайти, можна класифікувати жарти за найпоширенішими типами, такими, як етнічні, професійні та політичні анекдоти, анекдоти про відомих людей, літературних героїв та кіноперсонажів, тварин, сімейне життя, інтимні стосунки, персонажів з певним іменем та про візуальні ознаки особистості.

4. Як тип тексту анекдоти характеризуються невеликим обсягом, стереотипною композицією та нескладним синтаксисом.

5. Залежно від форми віршовані чи прозові, авторські або не авторські. За принципами структурної типології розрізняють діалогічні, монологічні та змішані, а за формою – згорнуті та розгорнуті відповідно.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ АКТУАЛІЗАЦІЇ БАГАТОЗНАЧНОСТІ В НІМЕЦЬКОМОВНИХ АНЕКДОТАХ

2.1. Типи багатозначності у німецькомовних анекдотах

Мовленнєва багатозначність пов'язана безпосередньо з багатофункціональністю контексту з точки зору лексичної реалізації. Так, саме контекст слугує для ідентифікації та реалізації лексико-семантичних варіантів. Завдяки йому полісемія, що створює ефект комічного в жартах або однозначність можуть зберігатися [30, с. 1].

Семантична багатозначність анекдотів полягає в пародійному зображенні об'єктів, у порушенні образів, висміюванні звичних фактів, контрастно протилежних позиціях персонажів, використанні в анекдоті нечіткості певних понять [14, с. 61]. багатозначність анекдотів може бути вираженою кількома способами. Один із них – зіставлення мовної та позамовної дійсності. Прикладом цього може бути наступний анекдот:

(12) *Beim Zahnarzt: Doc: Das kann jetzt ein bisschen weh tun. Er: Kein Problem!*

Doc: "Ich habe seit drei Jahren ein Verhältnis mit ihrer Frau" (10). +> Das kann jetzt ein bisschen weh tun: 1) der Zahn wird weh tun; 2) Meine Nachricht gefällt Ihnen nicht.

Приміром, пацієнт думає, що лікар говорить з ним виключно про його здоров'я і не очікує особистих зізнань. За цим алгоритмом будується і наступний анекдот:

(12) *Er: "Lass uns ein Fernglas kaufen. "*

Sie: "und dann?"

*Er: "Dann sehen wir weiter" (12). +> У жарті обігрується багатозначність слова *weitersehen* – «визначитися з чимось пізніше» та «роздивлятися щось у бінокль».*

Зіставлення цих значень лежить в основі комічного ефекту. Іншим типом багатозначності є зіставлення первинних і ситуативних (штучних) смислів. Наприклад:

На синтаксичному рівні в анекдотах часто можна спостерігати комічне обігрування відомих фразеологізмів або стійких висловів, що дозволяє автору створювати ефект несподіванки та гумору. У прикладі (14) *Kriegen sich zwei Glatzköpfe in die Haare* (14) наративна позиція належить автору як наратору першого типу, який безпосередньо передає подію читачеві або слухачеві. Комічний ефект тут ґрунтується на семантичній невідповідності між буквальним і переносним значенням фразеологізму: стійкий вислів *sich in die Haare kriegen* означає сваритися або конфліктувати, і буквально його можна перекласти як «рвати один одному волосся». Проте в анекдоті дія переноситься на лисих персонажів, у яких фізично відсутнє волосся. Саме ця протиріччя між буквальним значенням виразу і реалією ситуації створює комічний ефект, адже слухач очікує насильницьку або активну дію, але фізично її неможливо здійснити.

Цей прийом є типовим для німецького гумору: він ґрунтується на комбінуванні стійких мовних конструкцій з контекстом, який руйнує звичне розуміння вислову. У даному випадку автор свідомо порушує семантичні очікування аудиторії, що активізує механізм несподіванки і посилює комічне сприйняття. Фразеологізми в такій структурі працюють як своєрідні «тригери», які запускають уявну гру між реальним і переносним значенням, дозволяючи слухачеві оцінити винахідливість автора і непередбачуваність ситуації.

Крім того, анекдот демонструє, що гумор на синтаксичному рівні може виникати не лише через гру слів, а й через логічну невідповідність між смислом виразу та його фізичною реалізацією у тексті. Лисі персонажі, на яких застосовано стійкий вислів, стають центром комічного контрасту: реципієнт розуміє, що буквальне виконання дії неможливе, але переносне значення фразеологізму («сваритися») залишається дійсним. Таке багаторівневе

зіткнення сенсів формує ефект подвійного гумору – одночасно вербального і візуального, де мовна гра поєднується з уявною картиною події.

Таким чином, анекдоти завжди наближають людську свідомість до мови і реалізують мінімально можливі семантичні ресурси мови. У цьому жанрі найяскравіше простежується явище мовної гри.

2.2. Структурні типи багатозначності

Синтаксичні конструкції вважаються неоднозначними не лише за наявності семантично неоднозначного елемента. Речення чи словосполучення не подаються в готовому вигляді, а кожного разу формуються на основі слів, що здобувають функціональні, синтаксичні значення [19, с. 327].

При побудові фраз і речень мовець може свідомо чи несвідомо надавати їм більше одного значення. Коли речення містить більше одного окремого значення, воно називається неоднозначним (амфіболічним) [44, с. 401]. Неоднозначність в усному мовленні пов'язана з морфологічною та інтонаційною сегментацією мовлення. З іншого боку, в письмовій мові багатозначність може бути спричинена пунктуаційними помилками або їхньою відсутністю [18, с. 3].

Виокремлюючи структурні типи багатозначності, ми звертаємо увагу на лексико-граматичні структурні характеристики мовних одиниць, які виявляють багатозначність. На цій підставі виокремлюємо три типи багатозначності: багатозначність слова, словосполучення та речення. Розглянемо їх на прикладі анекдотів з добірки.

Слово є найменшою самостійною, вільно відтворюваною семантичною одиницею мови, що пов'язана з певним елементом дійсності (предметом чи явищем), і його основна функція – вказувати, позначати і виражати цей елемент [7, с. 27]. Воно має здатність не лише називати предмети, явища, дії чи ознаки, а й виступати засобом вираження людських емоцій, оцінок, намірів, тому володіє

потужним потенціалом створення комічного ефекту. Особливо виразно це простежується в анекдотах, де слово часто використовується в ігровій функції –

через багатозначність, омонімію або полісемію. Саме багатозначність слова, тобто наявність кількох взаємопов'язаних значень, дозволяє авторові будувати жарт на зіткненні різних семантичних площин.

Найчастіше в нашій добірці багатозначним словом виступає іменник. Це пояснюється тим, що саме іменники мають найбільший потенціал до семантичного розширення, адже позначають предмети та явища, які можуть осмислюватися в різних контекстах. Іменники часто стають джерелом комізму завдяки своїй формальній стабільності, поєднаній із внутрішньою гнучкістю значення. У нашому корпусі анекдотів багатозначність іменників зафіксовано у 64 випадках, що свідчить про їхню високу частотність у мовній грі.

Розглянемо кілька прикладів.

(15) *Was isst ein Astronaut am liebsten? Mars* (15).

Слово Mars має два значення: по-перше, це назва планети Сонячної системи, по-друге – популярний шоколадний батончик. Гра полягає в накладанні наукового контексту (астронавт, космос, планета) і побутового (їжа, солодощі). Завдяки цьому виникає гумористичний ефект, адже очікувана відповідь, пов'язана з космосом, отримує несподіване буденне пояснення.

(16) *Wollte Spiderman anrufen – aber der hatte kein Netz* (13).

Слово Netz означає водночас «мережу» (у значенні мобільного зв'язку) і «павутину». Комічність виникає з того, що Спайдермен, герой коміксів, відомий тим, що стріляє павутиною, асоціюється із сучасним технологічним поняттям «мережа». Такий тип жарту ґрунтується на омонімії, де два різні значення слова поєднуються у новому контексті, створюючи подвійне прочитання.

(17) *Ein Fisch kommt zum Friseur: "Ich habe Schuppen!"* (11).

Слово Schuppen перекладається як «луска» та «лупа». Комічність будується на абсурдній ситуації: риба, для якої природною є наявність луски, скаржитья перукареві на «лупу», що є проблемою людей. Таке поєднання несумісних у реальному житті понять створює каламбур, де природне значення слова переноситься в іншу сферу – побутову, людську.

У кожному з наведених прикладів багатозначне слово стає ключовим елементом гумору. Воно забезпечує семантичну гру, в якій одне значення вступає в конфлікт або взаємодію з іншим, формуючи несподіване смислове зіткнення. Такі каламбури не лише викликають сміх, але й демонструють гнучкість мовного мислення, здатність поєднувати різні сфери досвіду через єдиний мовний знак. Отже, багатозначність слова в анекдотах є не просто стилістичним прийомом, а одним із найважливіших механізмів створення комічного ефекту в німецькій мові.

Другою за частотністю після іменників є багатозначність дієслів, адже саме вони, позначаючи дію або стан, часто мають широкий спектр переносних і контекстуальних значень. Завдяки цьому дієслова є надзвичайно продуктивними у творенні мовної гри та створенні комічного ефекту. У нашій добірці зафіксовано 35 анекдотів, у яких використано багатозначні дієслова. Вони демонструють, як граматично активна частина мови може виконувати не лише функцію позначення дії, а й стати джерелом дотепу через зіткнення буквального та переносного значень.

Розглянемо кілька прикладів.

(18) *Wenn man an einem Pfannkuchen erstickt, creppiert man dann?! (6).* Дієслово *creppieren* є комічною грою слів, оскільки воно водночас співзвучне з французьким словом *Crêpe* (млинчик) і німецьким *krepiere* – «померти, здохнути». Таким чином, виникає гра між значеннями «луснути від сміху» і «померти», що підсилює каламбур, побудований на фонетичній схожості та абсурдності ситуації – задихнутися від млинця.

(19) *Habe neulich meinen Mathelehrer angerufen – damit hat er gar nicht gerechnet (17).* Тут дієслово *rechnen* має два значення – «рахувати» і «розраховувати». Жарт побудований на зіткненні прямого математичного контексту (вчитель математики) та переносного («очікувати»). Таке поєднання дозволяє створити комічний ефект через невідповідність очікуваного логічного пояснення і несподіваного мовного результату.

(20) *Ich habe eben bei Weight Watchers angerufen, es hat keiner abgenommen* (9). Дієслово *abnehmen* може означати як «знімати слухавку», так і «худнути». Анекдот побудовано на грі цих двох значень: у буквальному сенсі – «ніхто не підняв трубку», у переносному – «ніхто не схуд». Завдяки цій багатозначності створюється дотепна ситуація, у якій семантика пов'язана з назвою компанії, що займається контролем ваги.

(21) *Heute gehe ich in eine Bar und reiße etwas auf* (16). У цьому випадку дієслово *aufreißen* має подвійне значення – «швидко відкрити» (наприклад, пляшку чи упаковку) та «підчепити когось» (у розмовному значенні – завести короткочасний роман). Поєднання цих значень утворює жарт на межі між побутовою дією і соціальною поведінкою, де героєві достатньо змінити контекст, щоб його намір набув іншого смислу.

Серед багатозначних дієслів особливу групу становлять дієприкметники, яких у нашій добірці налічується шість. Ця форма поєднує у собі властивості дієслова і прикметника, що відкриває додаткові можливості для гри зі значенням.

(22) *Tochter: "Papa, wie gehe ich damit um, wenn meine Freundin eingebildet ist?" Vater: "Du suchst dir eine, die es wirklich gibt"* (20). Тут комізм базується на багатозначності дієприкметника *eingebildet*. У першому значенні він означає «зарозуміла», але батько інтерпретує його буквально – «уявна». Таким чином, з'являється імплікатура: якщо подруга «eingebildet», то її просто не існує. Гумор виникає з різного розуміння одного й того ж слова двома учасниками діалогу.

(23) *"Abgemacht ist abgemacht!" – Klaus, 42, Chirurg* (10).

У цьому анекдоті слово *abgemacht* має два значення: по-перше, у загальноживаному мовленні воно означає «домовлено», тобто «погоджено» або «вирішено». По-друге, у контексті професії хірурга це слово може інтерпретуватися буквально – як «відрізано» або «ампутовано». Гра полягає саме у тому, що фраза, яка в побутовій ситуації позначає взаємну згоду, набуває

абсолютно іншого сенсу, коли її промовляє хірург. Таким чином, семантична багатозначність породжує комічний ефект через зіткнення побутового й

професійного значень. Тут гумор базується не лише на полісемії, а й на соціальному контексті – професійна діяльність мовця впливає на сприйняття сказаного.

У нашій добірці прикметники становлять меншу частину багатозначних одиниць – загалом 15 випадків, проте вони демонструють цікаву особливість: прикметники часто вживаються в переносному чи оцінному значенні, що відкриває простір для непорозумінь і комічних ситуацій. Їхня семантика тісно пов'язана з контекстом, і тому навіть незначне зміщення акцентів може створити ефект подвійного смислу.

(24) “*Hast du was zu trinken?*” – “*Wasser.*” – “*Nee, was Härteres!*” – “*Ok, Eis*” (9).

У цьому діалозі слово *härteres* вжито у двох значеннях. У звичайному мовленні вираз *etwas Härteres trinken* означає бажання випити міцнішого алкогольного напою, тобто такого, що «сильніше» діє на людину. Проте співрозмовник сприймає це слово буквально – як «щось тверде», і пропонує *Eis* (лід). Така різниця в розумінні між переносним і буквальним значенням створює комічний ефект, адже кожен персонаж мислить у власній логічній площині. Цей анекдот є класичним прикладом мовної гри, побудованої на багатозначності прикметника, що вказує не лише на властивість предмета, а й на ступінь інтенсивності.

(25) *Sie fängt an zu stöhnen: “Jaaa, gib es mir! Sag mir dreckige Sachen!”*
Er: “Küche, Bad ...” (19).

Словосполучення *dreckige Sachen* у німецькій мові може мати два значення: переносне – «непристойні речі» (у сенсі еротичних розмов) і буквальне – «брудні речі» або «забруднені предмети». Комічність полягає в тому, що чоловік сприймає прохання жінки буквально, перераховуючи «брудні» місця в домі – кухню і ванну. Таке протиставлення очікуваного (інтимного) і реального (побутового) смислів демонструє, як прикметники можуть створювати гумор за рахунок багатозначності та контекстної гри.

багатозначні прикметники в анекдотах мають особливу функцію – вони не просто характеризують предмет або явище, а й стають джерелом непорозуміння між учасниками комунікації. Вони активно взаємодіють із прагматичним контекстом: те, що в одній ситуації означає оцінку або емоційний стан, в іншій може набувати буквального, матеріального сенсу. Саме ця невизначеність між прямим і переносним значеннями створює мовну гру, де прикметник виступає центром комічного ефекту. Таким чином, прикметники, хоч і менш численні, ніж іменники чи дієслова, відіграють важливу роль у формуванні гумору, підкреслюючи гнучкість і багатозначність німецької мови, а також її здатність викликати сміх через найдрібніші семантичні відтінки.

Словосполучення – це синтаксична одиниця-конструкція, до складу якої входять щонайменше два повнозначних слова, що поєднуються за допомогою сурядного або підрядного зв'язку [7, с. 76]. На відміну від окремого слова, словосполучення має складнішу структуру, адже утворює не лише лексичну, а й смислову єдність. Саме тому воно є важливим інструментом мовної гри, оскільки може поєднувати елементи, значення яких у різних контекстах зіштовхуються, породжуючи комічний ефект. У нашій добірці зафіксовано чимало випадків, коли анекдот базується саме на багатозначності цілої конструкції, а не окремого слова. У таких випадках семантична гра розгортається на рівні синтаксичного зв'язку, де вираз може тлумачитися і буквально, і фразеологічно.

(26) *Hab mir gestern ein neues Dach gekauft! – Ging aufs Haus!* (11).

Комізм цього анекдоту полягає у багатозначності фрази *aufs Haus gehen*, яка в німецькій мові означає «бути оплаченим орендодавцем» або «отримати щось безкоштовно». Проте в попередній репліці використано вираз *ein Dach kaufen* – метонімію, яка означає «купити будинок» (оскільки дах є невід'ємною частиною житла). Зіткнення цих двох словосполучень створює каламбур: у першому реченні мовець говорить про купівлю житла, а в другому – «жартома» стверджує, що покупка «пішла за рахунок будинку», тобто була безкоштовною.

Тут бачимо одночасне поєднання фразеологічного та прямого значень, що і створює сміхову ситуацію.

(27) *Ich bin eine Frau mit Klasse.* – Linda, 27, *Lehrerin* (17).

Словосполучення *eine Frau mit Klasse* має подвійне тлумачення. У переносному значенні воно описує жінку як «елегантну, виховану, витончену», тобто таку, що має гарні манери та певний рівень культури. Однак у прямому значенні цей вислів може сприйматися буквально – як «жінка, яка має клас» (тобто викладає у школі або очолює навчальну групу). В анекдоті подано уточнення – *Lehrerin* («вчителька»), яке підсилює саме буквально значення виразу, створюючи гру між соціальною оцінкою та професійною характеристикою. Така багатозначність виникає завдяки омонімії абстрактного і конкретного значення слова *Klasse*, що одночасно може позначати як «рівень», «вишуканість», так і «шкільний клас».

(28) *Wenn sich Wissenschaftler ein Brot belegt, ist es dann wissenschaftlich belegt?* (9).

У цьому прикладі основа гумору полягає у грі між фразеологічним сполученням *ein Brot belegen* («класти щось на хліб, робити бутерброд») і науковим значенням дієслова *belegen* – «підтверджувати, доводити факт доказами». Таким чином, у реченні утворюється багатозначна ситуація: з одного боку, учений «накладає щось на хліб», а з іншого – «науково доводить» цей процес. Унаслідок цього буденна дія (приготування бутерброда) набуває іронічного інтелектуального відтінку, який висміює схильність учених пояснювати навіть найпростіші речі науковими термінами.

Отже, словосполучення як носій багатозначності демонструє складніший рівень мовної гри, ніж окреме слово. Тут гумор народжується не лише через полісемію чи омонімію, а й через фразеологічне переосмислення, коли усталений вираз набуває нового, несподіваного змісту. Комічний ефект у таких анекдотах базується на контрасті між буквальною і переносною тлумаченням цілого синтаксичного зв'язку. Це свідчить про те, що німецька мова має надзвичайно гнучку структуру, здатну до семантичної гри не тільки на

лексичному, а й на синтаксичному рівні, де значення залежить від контексту, логічних асоціацій і прагматичної ситуації спілкування.

Варто зазначити, що багатозначні словосполучення, представлені в нашій добірці, часто є фразеологізмами.

(29) *Fritzchen ist zum Kaffeetrinken bei seinen Großeltern.*

Oma: "Fritzchen hol mir bitte eine Tasse da aus dem Schrank."

Fritzchen holt eine Tasse und stolpert. Die Tasse fällt auf den Boden und zerbricht.

Oma kehrt die Scherben zusammen und sagt: "Mach dir nichts draus. Sag bitte Opa bescheid, dass Kaffee und Kuchen fertig sind."

Fritzchen geht zu Opa, der gerade sein Lieblingsschießgewehr reinigt. Opa: "So Fritzchen, halt das mal und ja nicht abdrücken!"

Fritzchen drückt ab und schießt in die Decke.

Später holt die Mama Fritzchen ab und fragt ihn: "Und wie war es bei Oma und Opa?"

Fritzchen antwortet: "Schön nur Oma hat nicht mehr alle Tassen im Schrank und Opa hat einen Dachschaden." +> хлопчик не знає значення фразеологізмів (4).

Так, фразеологізм *Nicht alle Tassen im Schrank haben* означає 'мати не все впорядку з головою', так само *Dachschaden haben* вказує на те, що в когось 'поїхав дах'. В анекдоті комічним є те, що саме Фріцхен розбив чашку та пошкодив дах, але він описує це так, ніби його дідусь та бабуся вижили з розуму, на що вказує буквализація обох фразеологізмів.

(30) *Wieso können Skelette schlecht lügen? Weil sie leicht zu durchschauen sind (10).*

У цьому анекдоті слово *durchschauen* має пряме та переносне значення. В прямому воно означає 'бачити предмет наскрізь', а в переносному 'бачити наскрізь чийсь наміри та думки'.

(31) *Ein Toilettenpapier zum anderen: Ich bin heute völlig von der Rolle (11).*

Фразеологізм *völlig von der Rolle sein* означає 'заплутатися', але в контексті анекдоту туалетний папір відмотується з рулону.

Речення – це граматична структура, що складається з одного або кількох слів, утворює самостійну і відносно незалежну думку, смислове, граматичне та інтонаційне ціле [29, с. 99]. Речення, на відміну від слів і словосполучень, характеризуються своєю предикативною природою, тобто представляють певну реальність або ситуацію. Складність речень і велика кількість їхніх складників свідчить про багатовимірність екстралінгвістичних ситуацій, які вони відображають. У таких випадках синтаксична побудова виступає не лише структурною, а й семантичною основою для виникнення комічного ефекту. Адже що складнішим є речення, то більша ймовірність, що в ньому відбудеться зіткнення кількох смислових планів. Як зазначають дослідники, нагромадження граматичних елементів і синтаксичних зв'язків створює поле для різночитань, що, своєю чергою, ускладнює процес інтерпретації при аналізі [18, с. 4]. Саме ця неоднозначність і стає джерелом комізму, адже реципієнт одночасно сприймає речення на кількох рівнях – логічному, контекстуальному та емоційному.

(32) *Mein Mann und ich haben eine schwierige Entscheidung getroffen: Wir wollen keine Kinder. Wenn jemand welche will, hinterlasst bitte eure Kontaktdaten und wir bringen sie morgen vorbei* (12).

Висловлення здається цілком логічним і граматично завершеним. Однак комічність полягає у багатозначності сполучення *wir wollen keine Kinder*. У контексті першого речення воно означає, що пара ухвалила рішення не мати дітей у майбутньому. Проте друга частина висловлення – *Wenn jemand welche will, hinterlasst bitte eure Kontaktdaten und wir bringen sie morgen vorbei* – повністю змінює інтерпретацію: пара вже має дітей і готова «передати» їх тим, хто хоче. Таким чином, виникає гумор, заснований на несподіваному переході від абстрактного наміру (не народжувати) до конкретної дії (віддати вже наявних дітей). Це приклад гри на синтаксичній та прагматичній неоднозначності, де подвійне прочитання породжує іронічний підтекст.

(33) *Neulich bat mich meine Frau, ihr den Lippenstift zu reichen, aber ich habe ihr versehentlich einen Klebestift gereicht. Sie redet immer noch nicht mit mir*

(12). Комічність цього анекдоту ґрунтується на багатозначності причини мовчання дружини. З одного боку, вона може «не розмовляти» через образу на чоловіка, який переплутав губну помаду з клей-олівцем. З іншого боку, існує буквальне тлумачення – жінка фізично не може говорити, бо її губи злиплися від клею. Така багатозначність сприйняття створює ефект гумористичної невизначеності, коли реципієнт не може остаточно визначити, чи є мовчання наслідком конфлікту, чи курйозної ситуації.

Обидва приклади демонструють, що саме синтаксичний рівень мови є надзвичайно продуктивним у створенні комічного ефекту. Тут гумор не завжди пов'язаний із окремими словами чи фразеологізмами, а виникає через взаємодію частин речення, їхній порядок, логічні зв'язки та прагматичні очікування. Читач чи слухач підсвідомо шукає узгодженості між частинами висловлення, але натрапляє на суперечність, що руйнує його очікування й викликає сміх. Таким чином, багатозначні речення є найвищою формою мовної гри, оскільки в них комічний ефект базується на синтаксичній структурі, а не лише на лексичних значеннях. Вони відображають не просто мовну винахідливість, а й глибоку когнітивну здатність людини одночасно мислити у кількох площинах смислу, що робить такі жарти особливо витонченими й дотепними.

Метафора є доміантною константою перифрастичної мови, одним із найдавніших і найпродуктивніших засобів творення нового змісту в мовній системі. Вона належить до виду тропів, «що побудований на основі вживання слів або виразів у переносному значенні за подібністю, аналогією тощо і служить одним із засобів посилення образності й виразності мови» [27, с. 125]. Завдяки своїй універсальності метафора не лише прикрашає мовлення, а й формує мислення, бо саме через метафоричні моделі людина осмислює абстрактні поняття, емоції, соціальні явища й культурні цінності. Метафора

виконує когнітивну функцію – вона допомагає осмислити нове через уже відоме, проектуючи властивості однієї сфери досвіду на іншу.

Семантичний аспект метафори стосується створення переносного значення, тобто процесу, в якому мовна одиниця розширює свої межі, набуваючи нового змісту. Це розширення пов'язане з внутрішньою динамікою мови, що постійно прагне до вираження складніших явищ через простіші форми. Перенесення значення відбувається за подібністю – зоровою, функціональною, емоційною чи асоціативною. Таким чином, метафора не лише є художнім засобом, а й виступає рушієм розвитку мовної семантики, бо саме через метафоризацію слова переходять із конкретного до абстрактного значення [15, с. 157]. Саме тому метафора є важливою в історичній еволюції мови: вона забезпечує постійне оновлення лексичного складу, збагачення значень і утворення нових концептуальних зв'язків.

Ономасіологічний аспект метафори, у свою чергу, дозволяє розглядати її як засіб найменування. Завдяки метафорі людина не просто називає предмет чи явище, а створює певну мовну картину світу. Кожна культура формує власні метафоричні моделі – наприклад, у німецькій мові часто вживаються метафори, що відображають раціональність, структуру та порядок, тоді як в українській – емоційність і зв'язок із природою. Через це метафора стає інструментом пізнання: вона допомагає людині побачити світ не лише таким, яким він є, а й таким, яким його можна уявити.

У лінгвофілософському та етнолінгвістичному підходах метафора постає як спосіб бачення світу – своєрідна когнітивна матриця, через яку людина осмислює дійсність [31, с. 307]. Вона впливає на світосприйняття, визначає тип мислення, навіть формує національні стереотипи. У поетико-стилістичному підході метафора, навпаки, розглядається передусім як спосіб вираження: вона виконує естетичну функцію, створює емоційний настрій, додає мовленню глибини, іронії чи ліризму. Таким чином, метафора має подвійний характер – вона є і засобом мислення, і засобом художнього вираження.

Загадки виступають особливо цікавою формою словесної гри, яка поєднує лексичну винахідливість із когнітивною активністю адресата. Вони створюють інтелектуальне середовище, де учасники взаємодіють через асоціативні зв'язки, намагаючись знайти правильне слово або вислів на основі непрямих підказок. Як зауважує А.О. Паненко, метафора у загадках показує, наскільки гнучким може бути значення слова, дозволяючи йому виходити за межі прямого смислу та заохочуючи когнітивний розвиток у процесі мовленнєвої взаємодії [40, с. 20]. Така гра значень формує у реципієнта здатність одночасно опрацьовувати кілька рівнів семантики, поєднуючи буквальне і переносне прочитання.

Наприклад, у загадці (34) *Was sagt der Überfahrene zur Dampfwalze? – Da bin ich jetzt aber platt!* (15) використано слово *platt*, яке має кілька значень: «розпластаний», «здивований» та «виснажений». Тут гумор виникає з того, що буквальне значення слова («розпластаний» під тиском катка) співіснує з переносним («здивований» або «виснажений»), що дозволяє слухачеві оцінити жарт на кількох рівнях одночасно. Подвійність значення створює несподіванку і ефект комічної гри, адже аудиторія бачить протиріччя між очікуваним і реальним результатом.

У загадці (35) *Was schwimmt auf dem Wasser und fängt mit “Z” an? – Zwei Enten* (22) ефект багатозначності виникає завдяки мовній хитрості: очікування адресата орієнтоване на одну тварину, тоді як правильна відповідь передбачає дві. Сюжетне перенапруження, створене порушенням очікуваного, активує когнітивні процеси та викликає усмішку. Подібним чином у загадці (36) *Was ist das Lieblingsinstrument eines Engels? – Der Flügel* (11) слово *Flügel* має два значення: «фортепіано» і «крила». У цьому випадку гумор формується через подвійне семантичне поле слова: фізичний образ крил ангела поєднується з музичним інструментом, створюючи несподіваний комічний ефект.

Ще один приклад – (37) *Was macht ein Mathematiker beim Skifahren? – Er rechnet mit Brüchen* (17). Тут спостерігається багатозначність слова *Bruch*: у

контексті математики це дроби (*Bruchrechnung*), а в контексті фізичної активності – переломи, які можна отримати під час катання на лижах.

Комічність виникає саме через подвійне читання слова: аудиторія одночасно розуміє і технічне значення, і небезпечний фізичний наслідок, що створює несподіваний гумористичний контраст.

Таким чином, загадки як жанр словесного гумору демонструють високу продуктивність мовної багатозначності та асоціативного мислення. Вони стимулюють аудиторію до активного пошуку відповідей, поєднують семантичні рівні і формують ефект несподіванки. Метафоричне і переносне значення слів у загадках дозволяє не лише посилювати комічний ефект, а й розвивати когнітивні здібності адресата, що робить їх ефективним інструментом як для розваги, так і для мовного розвитку. У всіх цих прикладах подвійність значення слів стає центральним елементом гумору, який одночасно інтелектуально стимулює і розважає слухача чи читача.

2.3. Роль пресупозиційних знань в актуалізації багатозначності

Серед мовних та немовних засобів реалізації прагматичних аспектів тексту важливе місце посідають імплікатура та пресупозиція, які є взаємозалежними та мають когнітивно-лінгвістичну природу. Їх аналіз дозволяє розробляти нові інтерпретаційні стратегії, застосовувати різні методи дослідження і забезпечувати передбачуваність явищ, описів і характеристик.

Пресупозиція – це попередні уявлення комунікантів про навколишній світ, логічні зв'язки, мову та правила спілкування (імпліцитні, приховані та не виражені словами). Імплікатура являє собою висновок, який адресат робить з того, що він чує або читає, на основі тверджень і припущень. Комічний ефект виникає тоді, коли почуте твердження суперечить передумові, тобто знанням реципієнта [19, с.15]. Висновки та припущення надають специфічну інформацію, тісно пов'язану з поняттями експліцитної, імпліцитної, часткової або загальної передбачуваності. Крізь призму їх мовного та стилістичного вираження читач може 'передбачити' можливий розвиток подій у взаємопов'язаному минулому та сьогоденні історії.

Адресату, що не має певних фонових знань німецької культури, типово німецький гумор може бути незрозумілим, оскільки він часто ґрунтується на культурних алюзіях, історичних фактах або суспільно-політичних реаліях. Анекдоти такого типу передбачають, що реципієнт володіє певним набором знань, які дозволяють розпізнати подвійний зміст або іронічну гру слів. Так, у представленому нижче жарті: (38) *Mir geht es wie der Weimarer Republik. Meine Verfassung könnte besser sein* (19) комічність виникає лише за умови, що слухач знайомий із історією Веймарської республіки.

Слово *Verfassung* у жарті є полісемантичним: з одного боку, воно означає «конституцію», тобто офіційний законодавчий документ, який регулював політичне життя Веймарської республіки, а з іншого – «душевний або фізичний стан» людини. Гумор виникає з несподіваного зіткнення цих двох значень: мовний герой порівнює свій особистий стан із політичною системою, підкреслюючи нестійкість та проблемність обох. Для розуміння цього анекдоту необхідне пресупозиційне знання про історичні події – що Веймарська республіка мала слабку конституцію, яка не змогла ефективно протидіяти приходу нацистів до влади. Без цього контексту вислів сприймається лише як заява про особисте самопочуття, і подвійний зміст залишається прихованим.

Такий тип гумору демонструє, що німецькі жарти часто функціонують на стику лінгвістичних і культурних рівнів. багатозначність слова *Verfassung* дозволяє автору поєднати історичну алюзію з особистим коментарем, створюючи багатошаровий ефект: читач чи слухач отримує одночасно і сміховий, і рефлексивний досвід. Комічність проявляється не в події як такій, а у знанні реципієнта, який розуміє алюзію на нестійкість політичної системи та переносить її на власне життя мовного героя.

Цей приклад ілюструє загальний принцип німецького гумору: його ефективність значною мірою залежить від культурного і контекстуального знання аудиторії. Анекдоти, які спираються на історичні, політичні або соціальні алюзії, стають своєрідним тестом на обізнаність, де розуміння комічного ефекту можливе лише за умови наявності фонових знань. У випадку

(38) подвійний сенс слова *Verfassung* демонструє, як граматична та лексична багатозначність поєднується з культурним кодом, створюючи гумор, доступний лише обізнаним слухачам або читачам, що додає анекдоту інтелектуальної насиченості і робить його прикладом складної мовної гри.

(39) *Witze über die Deutsche Bahn zu machen, ist eher schwierig. Man weiß nie, wann sie ankommen* (24).

В анекдоті слова обігрується багатозначність слова *ankommen*. Доходить можуть як жарти, так і потяг. Але всім відомо, що потяги на німецькій залізниці часто запізнюються.

Окрім того, численні жарти, зрозумілі людині сучасності не були б актуальними століття тому, адже вони прив'язані до реалій, що існують у певному часовому проміжку, як наприклад, продукція компанії Apple:

(40) *Wenn man einen Applestore ausraubt, gilt das dann als Mundraub?* (24).

Так, у наведеному прикладі яблуко (*Apple*) інтерпретується, як фрукт, і як логотип компанії.

Те ж саме стосується й жартів, пов'язаних із творами мистецтва, такими, як книги, пісні, фільми тощо. Тільки людина, яка знайома з окремими екземплярами, про які йдеться мова, може зрозуміти гумор. У наступному анекдоті річ іде про Спанч Боба, героя однойменного мультсеріалу, який вбирає в себе, як губка та є морською губкою у буквальному смислі:

(41) *Wie lernt Spongebob für seine Arbeiten?*

Er saugt es auf, wie ein Schwamm (20). +> Спанч Боб робить те, що властиво морській губці.

Для читачів або слухачів, які не знайомі з кіносагами «Зоряні війни», багатозначність анекдоту про майстра Йоду може залишитися непоміченою або зовсім незрозумілою, адже комізм у ньому ґрунтується не лише на грі слів, а й на культурному контексті.

(42) – *Meister Yoda, können Sie was zum schiefen Turm von Pisa sagen?* (10)

– *Gerade nicht.* слово *gerade* створює подвійний сенс. З одного боку, воно означає «зараз ні» (у значенні відмови відповісти), а з іншого – «прямо»,

«рівно», що безпосередньо пов'язане з темою *schiefer Turm von Pisa* – «похиленої вежі в Пізі». Комізм полягає у тому, що Йода ніби відповідає буквально: «Не прямо (*gerade*)», натякаючи на фізичний стан вежі, яка знаменита своєю кривизною.

Проте глибший рівень жарту розкривається лише для тих, хто знає, як говорить Йода – один із найвідоміших персонажів «Зоряних воєн». Його мовлення вирізняється характерним синтаксисом – він переставляє слова у реченні у зворотному порядку, порушуючи звичну граматичну структуру. Наприклад, замість звичного “*Ich bin dein Lehrer*” він говорить “*Dein Lehrer ich bin*”. Такий спосіб висловлювання став невід’ємною частиною його образу та впізнаваною ознакою, що часто пародіюється у гумористичних контекстах. Саме ця риса мовлення створює додатковий шар комічності: Йода, який ніколи не говорить «прямо» (*gerade*), відповідає, що не може сказати нічого «прямо» – і в буквальному, і в переносному сенсі.

Пресупозиції можуть точно відображати значну частину різних ситуацій та подій і дозволяють автору уникати анотацій, описів та аргументації. Імплікація ґрунтується на особливостях тексту і на тому, що читач може зрозуміти, співвідносячи текстові дані з власними знаннями та уявленнями про світ. Іноді навіть носію мови, якою написано анекдот важко зрозуміти його зміст, якщо читач або слухач не подумає про багатозначність представленого слова попередньо. Так, наприклад, слово *Streife* може означати як смужку, з яких складається емблема фірми Adidas, так і поліцейський патруль:

(43) *Warum kommt die Polizei nicht, wenn Adidas überfallen wird? Es sind schon Streifen vor Ort!* (11).

Пресупозиція репрезентує загальні уявлення про події, явища та дії, тоді як конотація відображає ментальні операції, пов'язані з естетикою сприйняття [35 с. 85]. Так, Швачко пише про те, що для досягнення гумористичного ефекту важлива не лише якість жарту, а й «якість» адресата. Висока пластичність недалекого кванта (смислу тексту), композиційна компресія, образне мовлення тексту, контраст між темою і ремою роблять гумористичні тексти складними

для інтерпретації [34, с. 9]. Розуміння жартів вимагає аналізу взаємодії контексту та підтексту, ситуації та пресупозиції [34, с.9].

Процес декодування текстів враховує не лише принципи лінійності та безперервності, але й смисли, які закладені в окремих текстових одиницях. Гетерогенне розуміння ситуації створює комічний ефект. Неоднозначність є необхідною прерогативою гумору. Найважливішими аспектами гумору є реальність та ірреальність, норми і узус, форма і зміст, лінгвістичні асиметрії, незвичне використання мови, аналогії з рідною мовою тощо [9, с.8]. Отже, пресупозиційні знання є дуже важливими для адресата жарту, адже саме вони допомагають йому зрозуміти тему та відреагувати на комічну ситуацію.

2.4. Актуалізація багатозначності залежно від рівня комунікації в анекдоті

Актуалізація багатозначності являє собою перехід мовної одиниці з мови в мовлення та втілення її потенційних властивостей. Мовець інтенціює пресупозицію, що стає імплікатурою. При цьому тригер пресупозиції стає тригером імплікатури. Комунікативна специфіка анекдоту, як і інших художніх текстів, передбачає два рівні комунікації: вертикальну – між автором/оповідачем та аудиторією – і горизонтальну – між персонажами [4, с. 22]. Як стверджує Л. Р. Безугла, вертикальна комунікація є основним рівнем та має подвійного адресанта, яким є автор анекдоту й оповідач, а адресатом є окремий комунікант або група комунікантів, до яких адресант безпосередньо намагається донести гумористичний пуант [4, с. 22].

Розглянемо наступний анекдот для наочності:

(44) *Ich habe gehört du hast jetzt eine
Freundin? Ja, eine Fernbeziehung.*

Ach! Und wo lebt die?

In der Zukunft! (5). +> Я тільки мрію про дівчину

На рівні вертикальної комунікації автор намагається викликати почуття гумору в аудиторії. Комічний ефект жарту полягає в тому, що в другого мовця

насправді немає дівчини, але він впевнений, що у майбутньому він її зустріне, тому це 'стосунки на відстані'.

Окрім вертикальної комунікації, існує також горизонтальна комунікація, де адресант і адресат є персонажами. Наприклад, у представленому анекдоті героями є два безіменних мовця, перший з яких питає другого про його особисте життя. По відношенню до вертикальної комунікації горизонтальна є вторинною. Навіть якщо висловлювання персонажа створює алюзію на іншого персонажа, автор/оповідач анекдоту використовує її, щоб справити враження на реципієнта [4, с. 22].

Анекдот демонструє три можливі способи передачі імплікатури, включаючи пресупозицію:

1) Автор/наратор передає імплікатуру читачеві/слухачеві через власне висловлення, наприклад:

(45) *Ich habe mit der Pflanze ausgemacht, sie nur noch einmal im Monat zu gießen. Sie ist darauf eingegangen (23) +> eingegangen – 'погодилася', 'зів'яла'.*

Автор анекдоту підкреслює, що рослина 'згодилася' на умову з поливом, але також можна розуміти, що рослина зів'яла.

(46) *Mein Zahnarzt hat gesagt, dass ich eine Krone brauche. Endlich einer, der mich versteht (16).+> наратор має манію величі.*

В анекдоті пацієнт радіє, що йому сказали, що йому потрібна корона, королівський атрибут, натомість йому сказали, що потрібна коронка для пломбування зуба.

2) Перший персонаж передає імплікатуру другому через власне висловлення і водночас автор/наратор передає читачеві/слухачеві ту саму імплікатуру, яку він вклав у висловлювання першого персонажа:

(47) *Airline: Ihr Flug wurde gestrichen.*

Gast: Und wie lange trocknet die Farbe? (10) +> пасажир зрозумів слово gestrichen буквально.

В анекдоті обігрується багатозначність слова *gestrichen* - 'скасований' та 'пофарбований', пасажир неправильно зрозумів повідомлення, він зрозумів буквально значення, а не переносне і питає, коли висохне фарба.

(48) Sohn: “Papa, hast du einen Lieblingsfilm?”

Vater: “Oh, schwierig. Ich kann mich da so schlecht festlegen, aber Tesafilm ist ein echt guter Streifen” (11).

Слово *Streifen* може означати або фільм, або полосу клейкої стрічки. Тут автор використовує цю багатозначність для створення гумористичного ефекту, думаючи, що син запитує його не про улюблений фільм, а про улюблену клейку стрічку.

3) Автор передає читачеві або слухачеві імплікатуру про те, що мовець не зрозумів, що слово вживається в переносному значенні, що створює основу для комічного ефекту. У анекдоті (49) *Treffen sich zwei Unsichtbare. Sagt der eine: “Dich hab ich ja schon lang nicht mehr gesehen!”* (2) персонажі не усвідомлюють подвійного смислу вислову. З одного боку, фраза буквально означає, що один із невидимих давно не бачив іншого. З іншого – смислове поле слова *gesehen* («бачив») у поєднанні з їхньою властивістю бути невидимими створює комічну ситуацію: персонажі просто не здатні бачити один одного, і саме ця невідповідність між буквальним і переносним сприйняттям слова викликає гумор. Реципієнт, обізнаний із властивостями невидимості, миттєво сприймає багатозначність, тоді як герої її не усвідомлюють, що підсилює ефект іронії.

Аналогічним чином функціонує анекдот (50) *Treffen sich zwei Kerzen. Fragt die eine: “Was machst du heute?” Sagt die andere: “Ich gehe aus”* (3). Тут вислів *gehe aus* має подвійне значення: буквально – «свічка згасає», переносне – «йду кудись, виходжу з дому на вечірку». Персонажі діють у межах свого буквального розуміння, не усвідомлюючи гумористичної метафори, а читач миттєво розпізнає багатозначність і отримує комічне задоволення. Цей контраст між сприйняттям мови персонажами та аудиторією створює ефект мовного непорозуміння, де буквальне розуміння слова для героїв і переносне для реципієнта утворює багатопланову структуру гумору.

Автор у цих прикладах демонструє універсальний механізм мовної гри на основі багатозначності: гумор виникає через невідповідність між тим, як слово розуміють персонажі, і тим, як його сприймає аудиторія. Така стратегія робить анекдоти легкими для запам'ятовування, дотепними та водночас насиченими семантичними шарами. Завдяки цьому навіть короткі діалоги стають багатовимірними за змістом: вони поєднують простоту сюжету з мовною винахідливістю, де комізм народжується не від події, а від подвійного значення слова.

Таким чином, рівень комунікації в анекдоті відіграє ключову роль в його інтерпретації. Залежно від інформації, яку автор хоче передати, він може використовувати виключно власне висловлювання, власне висловлювання та думку персонажа, або ж повністю вкладає імплікатуру в слова персонажа.

2.5. Гра слів як форма актуалізації багатозначності в німецькомовних анекдотах

Як засвідчує німецька мовна традиція, гра слів належить до найпоширеніших форм усного гумору й виступає невід'ємним елементом народної сміхової культури. Її природа ґрунтується на глибокому зв'язку між мовою та мисленням: сміх у таких випадках народжується не з ситуації, а з особливостей мовної форми, з непередбачуваного поєднання значень, звуків чи структур. Гра слів часто пов'язана із жанром анекдоту, де коротка форма, дотепність і несподівана розв'язка створюють ефект миттєвого комізму. Саме тому такі жарти легко передаються з уст в уста, втрачаючи конкретного автора й набуваючи рис усної народної творчості.

Основою гри слів є багатозначність, омонімія або паронімія – ті мовні явища, які дозволяють поєднувати різні плани смислу в одному вислові. Німецька мова, завдяки своїй морфологічній і фонетичній структурі, особливо сприятлива для таких ігор: численні складні слова, однакові суфікси й близьке звучання різних коренів створюють широкі можливості для словесних збігів і

комічних ефектів. Гра слів вимагає від мовця не лише лінгвістичної спритності, а й творчої інтуїції, адже для досягнення комічного ефекту потрібно зберегти рівновагу між очевидним і прихованим значенням.

Одним із найпоширеніших різновидів німецької гри слів є *Kalauer* – короткий, дотепний вислів, побудований на омонімії або звуковій подібності. Він характеризується простою структурою, що робить його зрозумілим навіть без контексту, і водночас містить неочікуваний смисловий зсув, який викликає сміх. Типовим прикладом є жарт: (51) *Warum sind die Buchstaben von A bis J so lustig? – Weil sie auf das K lauern!* (22) Кумедність тут виникає через співзвуччя виразу *auf das K lauern* («підглядати за літерою К») і самого слова *Kalauer*, що позначає цей тип гри слів (23). У такий спосіб звукова подібність створює подвійне тло сприйняття – мовна форма стає джерелом гумору, а не лише його засобом.

Іншим прикладом є (52) *Sagt die Null zur Acht: Schöner Gürtel!* («Каже нуль вісімці: гарний пояс!»), де комізм ґрунтується на візуальній схожості цифр. Нуль сприймає вісімку як фігуру, «перетягнуту поясом», що активує метафоричне осмислення графічного образу числа (19). Такі жарти демонструють, що гра слів у німецькій культурі виходить за межі чисто мовної гри – вона спирається на зорові асоціації, логічні парадокси й навіть культурні коди, зрозумілі широкому загалу.

Саме завдяки своїй простоті та універсальності каламбури й калавери стали однією з найживучіших форм гумору. Вони не потребують складного сюжету, оповіді чи сатиричного підтексту – достатньо лише короткого, дотепного зіткнення двох значень, щоб викликати сміх. Це робить гру слів легкою для запам'ятовування, відтворення й швидкого поширення в побутовому мовленні, медіа чи інтернет-культурі, де такі жарти набувають нового життя у вигляді мемів і коротких комічних текстів. Таким чином, гра слів у німецькій традиції є не лише проявом мовної винахідливості, а й відображенням особливого типу національного гумору, побудованого на точності, лаконічності й блискавичному переході від буквального до переносного значення.

Анекдоти, побудовані на багатозначності (*Doppeldeutigkeit*), є одним із найефективніших способів демонстрації гнучкості й семантичного багатства німецької мови. Саме в них найвиразніше проявляється потенціал омонімії, полісемії та контекстуального зміщення значень. Гумор, який виникає у таких анекдотах, базується не стільки на зовнішній події, скільки на несподіваному зіткненні двох планів змісту – прямого й переносного. Від реципієнта вимагається мовна кмітливість, здатність розпізнати приховане значення і, отже, розділити з автором інтелектуальне задоволення від розгадки комічного ефекту.

Яскравим прикладом є діалог: (53) “*Bist du per Anhalter gekommen?*” – “*Nein, wieso?*” – «*Du siehst so mitgenommen aus.*» Тут слово *mitgenommen* утворює гру значень. З одного боку, воно може означати «поїхати з кимось, подорожуючи автостопом», а з іншого – «виглядати виснаженим, стомленим». Багатозначність постає через контраст між буквальним і переносним вживанням: персонаж ніби відгукується на фразу в іншому значенні, що створює комічну колізію (20). Такий тип гумору вимагає не лише знання мови, а й розуміння культурних асоціацій, адже слово *mitgenommen* у повсякденному німецькому мовленні часто використовується метафорично для позначення людини, яку «виснажило життя».

Іншим прикладом є (54) *Lieber arm dran als Arm ab* (20). Тут зіставляються два значення слова *Arm*: у першому випадку воно виступає прикметником «бідний», а в другому – іменником «рука». Комічність виникає завдяки структурній симетрії вислову та різкому контрасту між соціальним і фізичним станом: краще бути бідним (*arm dran*) ніж безруким (*Arm ab*). Гумор базується на парадоксальній логіці, де гра зі словами водночас приховує життєву філософію, властиву народним жартам.

Не менш дотепним прикладом є (55) *Wer sich in Gefahr begibt, kommt darin um* (21), у якому комізм створюється подвійним значенням дієслова *umkommen*. Його можна інтерпретувати як «потрапити у складну ситуацію» і як «загинути».

Таким чином, фраза одночасно має форму моральної перестороги – «хто шукає небезпеки, той у ній опиниться», – і чорного гумору – «хто шукає небезпеки,

той загине». багатозначність не тільки активізує мовне мислення, а й демонструє типowo німецьке поєднання раціонального й іронічного, що характерно для народних афоризмів.

Особливо продуктивною у німецькому мовному гуморі є паронімія, тобто гра зі словами, які мають подібне звучання, але різне значення. Саме завдяки цій подібності виникає ефект мовної омани, коли реципієнт на мить сприймає слово в його звичній формі, а потім раптово усвідомлює, що воно підмінене схожим за звучанням, але зовсім іншим за змістом. Так створюється комічний ефект, побудований на звуковому зіткненні, яке активізує асоціативне мислення. Німецька мова, багата на складні слова, суфікси й рими, надає безліч можливостей для таких ігор. Вони функціонують не лише в усному спілкуванні, а й у рекламі, політичних лозунгах і навіть у медійному дискурсі, де гумор стає інструментом впливу й запам'ятовування.

Яскравим прикладом є рекламний слоган (56) *Das kann ja wohl nicht Warstein*, у якому використано фонетичну схожість між фразою *wahr sein* («бути правдою») та назвою бренду пива *Warstein*. Завдяки цьому вислів набуває подвійного сенсу: буквально – «Це ж не може бути правдою», і водночас – «Це не може бути Warstein», тобто не може бути іншим пивом, крім цього (22). Такий рекламний прийом демонструє, як легко німецька мова дозволяє поєднувати комерційний зміст із дотепністю, роблячи слоган упізнаваним і запам'ятовуваним.

Не менш вдалим є жарт (57) *Geld spielt keine Rolex*, який побудований на підміні очікуваного слова *Rolle* («роль») на назву відомого бренду годинників *Rolex*. Тут смисл звичайного прислів'я *Geld spielt keine Rolle* («гроші не відіграють ролі») набуває нового комічного виміру – «гроші не носять Rolex», що водночас натякає на зворотне: саме ті, у кого є гроші, і носять ці дорогі годинники. Таким чином, гра зі словами переходить у соціальну сатиру, виявляючи іронічне ставлення до матеріальних цінностей (22).

До того ж у німецькому побутовому мовленні поширені численні паронімічні варіації сталих виразів, які перетворюються на дотепні жарти.

Наприклад, *Herzlichen Glühstrumpf* замість *Herzlichen Glückwunsch* («щирі вітання») – тут слово *Glühstrumpf* («нитка лампи розжарювання») замінює схоже за звучанням *Glückwunsch*, створюючи кумедний нісенітний ефект (22). Або вислів *An und Pfirsich* замість *An und für sich* («взагалі-то»), у якому заміна слова *für* («для») на *Pfirsich* («персик») виглядає цілком природно для вуха, але водночас абсолютно позбавлена сенсу, що й викликає сміх. Інший приклад – *Okäse* як гумористична деформація міжнародного слова *okay*. Тут комічність базується на римуванні англійського виразу з німецьким словом *Käse* («сир»), у результаті чого утворюється своєрідна мовна пародія.

В основі всіх цих прикладів лежить фонетична схожість, яка дозволяє німецькому мовцю перетворювати звичні фрази на креативні каламбури. Завдяки цьому навіть звичайне слово чи побутовий вислів стає засобом комічного вираження. Паронімія не лише збагачує мовну гру, а й підкреслює гнучкість німецької мови, її здатність створювати гумор без зовнішнього сюжету – лише силою звуку й асоціації. У цьому й полягає її унікальність: граючи звуками, німці грають і зі смислами, перетворюючи саму мову на джерело задоволення, дотепності й культурної ідентичності.

Німецька культура знає й більш складні форми мовної гри, що тяжіють до поетичності. Так, у жанрі *Schüttelreim* кумедність виникає завдяки перестановці початкових звуків у рядках: (58) *Es klapperten die Klapperschlangen, bis ihre Klappern schlapper klangen* (23). Тут поєднується гра звуком і ритмом, що створює ефект алогізму. Інший приклад: *Du sollst ein krankes Nierenbecken / nicht mit zu kalten Bieren necken*, де комізм підсилюється не лише алітерацією, а й абсурдністю ситуації (23).

Чимало анекдотів базується на грі між реальністю й абсурдом. Наприклад, у жарті (59) *Was sitzt auf dem Baum und ruft: "aha"?* – *Ein Uhu mit Sprachfehler* комізм полягає в накладанні реалістичного образу сови (*Uhu*) на абсурдний дефект мовлення (14). Так само (60) *Was ist rot und steht am Kopierer?* – *Der Paprikant* відтворює гру між словом *Paprika* та звичною німецькою суфіксацією для позначення професій (*-kant* як в *Praktikant*) (11).

Не можна оминати й випадки, коли гра слів функціонує як своєрідна мовна пародія на звичні вирази. Наприклад, у варіації *Herzlichen Glühstrumpf* насправді висміюється традиційне привітання, а у фразі *Ciao Kakaο* чи *Tschüsseldorf* (21) поєднання рими й ритмічної подібності робить банальні прощальні слова більш колоритними.

Отже, німецькі анекдоти та каламбури демонструють багатство мовної гри, яка може бути простою, побудованою на омонімії, чи складнішою, пов'язаною з паронімією або перебудовою звуків. Спільним для всіх прикладів є опора на активність реципієнта: сміх виникає лише тоді, коли слухач чи читач розпізнає подвійний сенс, упізнає омонім чи схожість звучання, а також здатен відчитати приховану абсурдність ситуації. Саме тому гра слів і досі залишається живим елементом комічної культури, який поєднує у собі реальність і художній вимисел, побутове і фантастичне.

2.6. Омонімія як джерело комічного ефекту в анекдоті

Одним із найпоширеніших джерел комічного ефекту в анекдотах є омонімія, тобто наявність у мові слів, що збігаються за звучанням або формою, але відрізняються за значенням. Завдяки цій властивості мови створюється можливість подвійного тлумачення висловлювання, що, у свою чергу, стає основою для комічної невідповідності між наміром мовця й сприйняттям адресата. У такому випадку сміховий ефект виникає внаслідок ненавмисного порушення принципів кооперації, коли один із комунікантів неправильно інтерпретує лексичний знак.

Показовим прикладом є анекдот: (61) *Zwei Freundinnen treffen sich. Fragt die eine: "Esst ihr auch gerne Wild?" – "Nein", sagt die andere, "wir essen lieber gemütlich!"* (21) Комізм у цьому випадку зумовлений подвійним значенням слів *Wild* і *wild*. У німецькій мові іменник *Wild* означає «дичина», тоді як прикметник *wild* уживається у значенні «дикий», «первісний». Перша співрозмовниця запитує про уподобання щодо їжі, маючи на увазі дичину,

натомість друга сприймає вислів буквально й відповідає з позиції прикметникового значення слова, ніби йдеться про дикий спосіб життя чи поведінку. Отже, непорозуміння, спричинене омонімією, стає підґрунтям комічної ситуації. Реципієнт, обізнаний із двома значеннями лексеми, одразу вловлює гру слів, тоді як персонажі залишаються поза межами цієї подвійності, що підсилює іронічний ефект.

Аналогічний механізм комічності спостерігаємо в анекдоті: Paul kommt an einem Wurststand vorbei. Die Verkäuferin ruft: (62) *Heiße Würstchen, heiße Würstchen! Da verbeugt sich Paul vor ihr und sagt: "Sehr erfreut, heiße Paul Meier"*

(18). Тут омонімічна форма *heiße* має два значення: прикметникове «гарячі» (у словосполученні *heiße Würstchen* – «гарячі сосиски») і дієслівне «я називаюся» (від *heißen* – «називатися»). Продавчиня використовує перше значення, тоді як Пауль сприймає друге, що призводить до комунікативного непорозуміння. Реципієнт, який усвідомлює семантичну багатозначність, сприймає таку ситуацію як кумедну. У цьому випадку омонімія спричиняє зіткнення двох логічних планів – побутового та мовного, – створюючи ефект несподіваності, характерний для гумору.

Ще одним прикладом реалізації омонімії як джерела комізму є анекдот із навчального контексту: (63) *Im Englischunterricht: Was heißt auf Englisch ,Turm'?* – *Tower!* – *Gut, und ,Türme'?* – *Go home...* (17). У цьому випадку комічний ефект виникає внаслідок помилкового декодування лексеми *Türme*. Учитель очікує, що учень назве множину від іменника *Turm* («башта»), натомість школяр сприймає слово як наказову форму дієслова *türmen* («тікати», «зникати»). Семантичне зіткнення граматично омонімічних форм породжує сміхову ситуацію, яка ґрунтується на невідповідності між педагогічним наміром викладача й буквальною тлумаченням учня.

Яскравим прикладом омонімії є також наступний анекдот: (64) *Fritzchen fragt seine Mutter: «Können Herrenregenschirme und Damenregenschirme Kinder kriegen?»*– *«Nein!»* – *Und wo kommen dann die Knirpse her?»* (15) У цьому

випадку маленький Фріцхен поєднує дитячу логіку з буквальним сприйняттям мовних знаків, що створює комічний ефект. Хлопчик запитує, чи можуть

чоловічі та жіночі парасолі «мати дітей», тобто народжувати, а після заперечення матері щиро цікавиться, звідки ж тоді беруться *Knirpse*. Лексема *Knirps* має два значення: у прямому сенсі – «малюк», «карапуз», а в переносному – «складний парасоля». Таким чином, полісемія слова *Knirps* створює ефект подвійного тлумачення: дитина мислить у межах першого значення, тоді як реципієнт сприймає обидва водночас, що й викликає сміх. Саме ця амбівалентність між буквальним і переносним значенням становить основу комічної гри слів.

Інший тип омонімічного зіткнення демонструє текст: (65) *Vorsicht! Bitte beachten. Ständig verschwinden Senioren im Internet, da sie die Tasten ALT und ENTFERNEN gleichzeitig drücken. Bitte die älteren Menschen darauf hinweisen! Unterstützen Sie die Initiative «Sicheres Surfen für Senioren»* (20). Тут гумор вибудовується на омонімічності німецького прикметника *alt* («старий») і англійського слова *Alt*, яке позначає клавішу на комп'ютерній клавіатурі. Гра слів заснована на багатозначності вислову *alte Menschen drücken Alt und Entfernen* («старші люди натискають клавіші Alt і Delete»), що породжує іронічне буквальне розуміння – нібито люди похилого віку «зникають» через одночасне натискання цих клавіш. Комічний ефект досягається завдяки контрасту між технічною реальністю та життєвим досвідом літніх людей, для яких цифрова термінологія не завжди зрозуміла.

Омонімічна гра може також мати глибший соціокультурний підтекст, як у вислові: (66) *Es ist eine Ironie des Schicksals, dass gerade in dem Lande, wo man am meisten Heil gerufen worden ist, so wenig heil geblieben ist* (18). Тут комізм і водночас гірка іронія побудовані на грі омонімів *Heil* – як частини нацистського вітання (*Heil Hitler!*) і прикметника *heil* у значенні «неушкоджений», «здоровий». Парадокс полягає в тому, що країна, де найчастіше проголошували «Heil», зрештою залишилася *so wenig heil* – тобто спустошеною, понівеченою. У цьому випадку гра слів набуває політичного та етичного змісту, перетворюючи мовну багатозначність на засіб соціальної критики.

Ще більш виразним прикладом використання транссистемної омонімії є анекдот: (67) *Wo versteckt sich Saddam sicher nicht? – Hinter Bush* (12). Тут комізм базується на співзвучності англійського прізвища *Bush* і німецького іменника *der Busch* («кущ»). Для створення гумористичного ефекту використовується багатозначність, яка функціонує на межі двох мовних систем – англійської та німецької. Сміх викликає саме подвійне розуміння – з одного боку, політична алюзія на Джорджа Буша, а з іншого – буквальний образ куща, за яким міг би сховатися Саддам Хусейн.

Подібна гра на омонімії проявляється й у міжнародному анекдоті: (68) *We have Bill Clinton, Stevie Wonder, Bob Hope and Johnny Cash! – Wir haben Gerhard Schröder, no Wonder, no Hope and no Cash...*(21). Комічний ефект тут побудований на співзвучності власних імен відомих американських діячів культури (Stevie Wonder, Bob Hope, Johnny Cash) з загальноживаними англійськими словами *wonder* (чудо), *hope* (надія) та *cash* (гроші). Контраст між «наявністю» цих слів у США та їх «відсутністю» в Німеччині підкреслює соціальну іронію: німець, мовцем якого є персонаж анекдоту, скаржиться на відсутність у своїй країні дива, надії та грошей. Омонімічна гра у цьому випадку виходить за межі звичайного мовного жарту й перетворюється на інтелектуальну сатиру, що відображає реалії суспільного життя.

Отже, у наведених прикладах омонімія, полісемія та гра слів виступають не лише джерелом комічності, а й важливим механізмом соціолінгвістичного впливу. Вони створюють ситуації подвійного смислу, у яких гумор народжується із когнітивної напруги між буквальним і переносним тлумаченням вислову. Реципієнт, який володіє достатнім рівнем мовної компетенції, відчуває задоволення від розкриття цієї багатозначності, що робить омонімію одним із найефективніших інструментів німецького анекдоту.

Висновки до розділу 2

1. Мовленнєва багатозначність має прямий зв'язок з багатофункціональністю контексту з точки зору лексичної реалізації.

Відповідно, саме контекст слугує для ідентифікації та реалізації лексико-семантичних варіантів. При виокремленні структурних типів багатозначності варто звертати увагу на лексико-граматичні структурні характеристики мовних одиниць, які виявляють багатозначність. Можна виділити три типи багатозначності: слово, словосполучення та речення.

2. Посилення пресупозиції висловлення використовується авторами анекдотів як пресупозиційна імплікатура. Реалізація пресупозиційного підтексту в анекдотах відбувається на рівні вертикальної комунікації, але може також включати горизонтальну комунікацію.

3. Каламбур, як форма мовної гри, створює несподівані смислові зіткнення завдяки поєднанню різних значень одного слова або співзвучних лексем, формуючи гумористичний пуант. Омонімія дозволяє автору створювати лексичну й прагматичну двозначність, змушуючи реципієнта активувати знання контексту для розпізнавання гумору.

Отже, пресупозиція, багатозначність, каламбур і омонімія утворюють взаємопов'язану систему засобів, що забезпечує гнучкість інтерпретації німецькомовного анекдоту та формує його комічний потенціал.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У курсовій роботі ми розглянули поняття анекдоту як жанра гумористичного тексту, дослідили типи анекдотів за тематикою, класифікували їх за структурою. Нами було проаналізовано багатозначність слів та їх імплікатуру, описано структурні типи багатозначності. Також ми визначили роль пресупозиційних знань в актуалізації багатозначності та охарактеризували актуалізацію багатозначності залежно від рівня комунікації в анекдоті.

У першому розділі нами було визначено, що анекдот, як невід'ємна частина будь-якої культури, має багатовікову історію. Комічний ефект в анекдотах досягається за допомогою ситуаційної та мовної багатозначності. Важливим елементом анекдоту є пуант, що виражає дотепне закінчення анекдоту та звільняє читачів чи слухачів від напруги, викликані сюжетом.

Аналізуючи німецькомовні сайти, можна класифікувати жарти за найпоширенішими типами, такими, як етнічні, професійні та політичні анекдоти, анекдоти про відомих людей, літературних героїв та кіноперсонажів, тварин, сімейне життя, інтимні стосунки, персонажів з певним іменем та про візуальні ознаки особистості. Для анекдотів характерні вигадані час та місце дії реальних персонажів, вони невіддільні від сучасності.

Як типу тексту анекдотам властиві невеликий обсяг, стереотипна композиція та нескладний синтаксис. Залежно від форми, анекдоти бувають віршовані чи прозові, авторські або не авторські. За принципами структурної типології розрізняють діалогічні, монологічні та змішані, а за формою – згорнуті та розгорнуті.

У другому розділі ми дослідили, що мовленнєва багатозначність прямо пов'язана з багатофункціональністю контексту з точки зору лексичної реалізації. Саме контекст є тим чинником, що слугує для ідентифікації та реалізації лексико-семантичних варіантів. При виокремленні структурних типів багатозначності варто звертати увагу на лексико-граматичні структурні характеристики мовних одиниць, які виявляють багатозначність. Відповідно,

багатозначність можна класифікувати за трьома типами: слово, словосполучення та речення.

Відповідно, посилення пресупозиції висловлення використовується авторами анекдотів як пресупозиційна імплікатура. Безпосередня реалізація пресупозиційного підтексту в анекдотах відбувається переважно на рівні вертикальної комунікації, коли комічний ефект виникає завдяки різниці у фонових знаннях адресанта й адресата, але в окремих випадках може включати й горизонтальну комунікацію між персонажами, що посилює ефект непорозуміння та подвійного смислу.

Аналіз структурних особливостей показує, що каламбур як форма мовної гри виступає одним із найдієвіших засобів реалізації багатозначності. Завдяки поєднанню різних значень одного слова або подібних за звучанням лексем він створює несподіване семантичне зіткнення, яке стає основою комічного ефекту. Омонімія, у свою чергу, функціонує як джерело не лише лексичної, а й прагматичної двозначності: омоніми або співзвучні одиниці дозволяють авторові навмисно зміщувати інтерпретаційні рамки, змушуючи реципієнта «дочитувати» підтекст і розпізнавати гумористичну інтенцію.

Перспективи подальших досліджень полягають у розширенні аналізу поняття каламбуру як гумористичного пуанта німецькомовного анекдоту, а також у глибшому вивченні взаємодії полісемії й омонімії у створенні комічного ефекту.

СПИСОК НАУКОВИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бассай С.М. Анекдот як мовленнєвий жанр. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер.: Філологічні науки. 2015. С. 9-17.
2. Бассай С.М. Когнітивні механізми у німецькомовному побутовому анекдоті. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. 2013. № 33. С. 13–16.
3. Безугла Л.Р. Імплікатура як гумористичний пуант німецькомовного анекдоту. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологічні науки» (мовознавство)*. 2018 (10). С. 11–4.
4. Безугла Л.Р. Роль пресупозиції у створенні комічного ефекту в німецькомовному анекдоті. *Молодий вчений*. 2019. № 5.1 (69.1). С. 21–24.
5. Бережний В.А. Анекдот як складова сміхової культури. *Літератури світу: поетика, ментальність і духовність* 7. 2016. С. 129–136.
6. Гамор М.А. Політичний анекдот у сучасному німецькому комічному дискурсі. *Вчені записки. Том 34 (73) № 3* 2025. С 78–81.
7. Гороф'янюк І.В. та ін. Сучасна українська літературна мова: підготовка до атестації. *Вінниця : Твори, 2021*. 158 с.
8. Горохова І.В., Третяк Л.І. Мовна репрезентація етнокультурних американських стереотипів. 2021.
9. Жарікова М.В. Лінгвістична природа гумору. 2021.
10. Зорівчак Р.П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія (на матеріалі перекладів творів української літератури англійською мовою). *Львів : Вища шк. Вид-во при Львів. ун-ті*, 1983.
11. Калита О. Типи комічних текстів та особливості їх стилістичного аналізу. *Лінгвостилістичні студії*. 2015. № 2. С. 54–61.
12. Кімакович І. Традиційний анекдот: виникнення терміна та його еволюція. *Народна творчість та етнографія*. 1994. No5–6. С.45–52.221.

13. Корнева Л.Ю. Про деякі типологічні риси українського анекдоту. *Філологічні науки*. 2009(1):55-61.
14. Кость Г. Прагматичний потенціал імплікації та пресупозиції у художньому тексті. 2021. С. 85.
15. Лучечко Т. Метафорична амбівалентність образних кодифікаторів об'єктів загадування (на матеріалі української та англійської мов). *Функціонування мов у полілінгвальному, полікультурному й поліетнічному світі*. 2016. С. 156–160.
16. Маркіна С.В. Лінгвістичний аналіз форм пуантування в різних композиційних підтипах німецької короткої історії. (2011). С. 187–192.
17. Медведєв А.В. Репрезентація етнічних стереотипів у німецькомовному побутовому анекдоті. *Кваліфікаційна робота магістра спеціальності 035 «Філологія». Запоріжжя: ЗНУ, 2020.*
18. Нагорна О. Стратегії вживання неоднозначних висловлень у сучасному англійському дискурсі. *Науковий вісник ХДУ. Серія «Лінгвістика»*. : зб. наук. наук. праць. Херсон : ХДУ, 2015. Вип. 23. С. 1–9.
19. Пальчевська ОС, Губич ПВ. Прецедентність і стереотипність етнічних анекдотів (на матеріалі української, англійської та польської мов). Переяслав-Хмельницький; Кременчук: ПП Щербатих ОВ. 2019.
20. Паненко А.О. Каламбур в пуанті англійського анекдоту та його відтворення в перекладі. *Кваліфікаційна робота магістра спеціальності 035 «Філологія». Запоріжжя : ЗНУ, 2022.*
21. Попкова Є.О. Когнітивні особливості чорного гумору в німецькомовному побутовому анекдоті. *Кваліфікаційна робота магістра спеціальності 035 «Філологія». Запоріжжя : ЗНУ, 2021.*
22. Савіна Ю.О. Валоративна інконгруентність як механізм створення комізму (на матеріалі творів Джером К. Джерома і О. Генрі). *Наукові записки*. 2014. № 128. С. 173–176.

23. Самохіна В.О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії і США: текстуальний та дискурсивний аспекти: *дисертація*. Київ, 2010.
24. Самохіна В.О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії та США: *монографія*. (2012).
25. Самохіна В.О. Функціонально–комунікативний простір англomовного жарту. *ВІСНИК Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2011(56):23–7.
26. Сідак О.О. Роль комічного ефекту в реалізації конфронтаційної стратегії англomовної політичної образи. *Дис.* Харків. 2013.
27. СЛТ – Словник лінгвістичних термінів / уклад. Д. І. Ганич, І. С. Олійник. – К. : Вища шк., 1985. – 360 с.
28. Смаковська А.І. Засоби передачі гумору в тексті австралійського анекдоту. *Кваліфікаційна робота магістра спеціальності 035 «Філологія». Запоріжжя : ЗНУ, 2021.*
29. Сога Л.В. Стилiстичні прийоми як основні елементи збагачення англійської мови. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки 1 (94) (2021): 97-105.*
30. Соколовська С.Ф. Полісемія в тексті: типи реалізації та функції. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2003(11):201–5.
31. УМ – Українська мова. Енциклопедія / редкол. : В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови), М. П. Заблюк та ін.. – К. : *Укр. енцикл.*, 2000. – 752 с.
32. Урвалек О.В. Мовні засоби вираження гумору в англійському анекдоті та основні шляхи їх перекладу. *Дипломна робота ОС«Магістр»напр. підгот. 014 «Середня освіта(Мова та література(англійська))»*. Мукачєво : МДУ, 2019.
33. Хаджиоглова О.Г. Анекдот як джерело інформації про культурний стереотип (на матеріалі польських анекдотів про музику). 2011.

34. Швачко С.О. Екстеріоризація гумору в художньому дискурсі. Світ емоцій у дзеркалі когніції: мова, текст, дискурс. 2012. С. 22.
35. Шитик Л.В. та Косменюк В. Лексико–граматичні особливості українських анекдотів. *Студентські лінгвістичні студії*. 2014(5):59–62.
36. Bezugla L. Dramendialoge und sprachpragmatische Analyse. Germanistik in der Ukraine. *Wissenschaftliche Zeitschrift*. 2017. Jahrgang 12. S. 72–79.
37. Brzozowska, Dorota. «British and Polish celebrity jokes.» *Stylistyka 10 (2001)*: 219-226.
38. Fischer H. Politische Anekdoten: Von der Antike bis zur Gegenwart Hamburg, 2018. S. 42.
39. Heringer H.J. Gricesche Maximen und interkulturelle Kommunikation. *Sprache und Literatur in Wissenschaft und Unterricht*. 1994. Heft 25. 2. Halbjahr. S. 40–49.
40. Isbell B.J. та Fernandez F.A.R. The Ontogenesis of Metaphor: Riddle Games among Quechua Speakers Seen as Cognitive Discovery Procedures. *Journal of Latin American Lore*. 1977. Vol. 3. No. 1. P. 19–49.
41. Kotschi T. Negation und Implikation: Bemerkungen zum Begriff der Präsupposition als semantischer und pragmatischer Kategorie. *Deutsche Sprache*. 1976. Heft 4. S. 97–119.
42. Meier P. Humorvolle Anekdoten aus dem Alltag: Eine Sammlung zum Schmunzeln und Nachdenken. Berlin, 2020. S. 27.
43. Nerlich B., Clarke D.D. Ambiguities we live by: Towards a Pragmatics of Polysemy. *Journal of Pragmatics*. 2001. No. 33. P. 1–20.
44. Pocheptsov G.G. Language and Humour Text. Kiev : *Vysca skola Publishes*. Head Publishing House, 1982.
45. Richter F. Die kulturelle Dimension des Witzes. München, 2015. S. 55.
46. Ulfig A. Präsuppositionen und Hintergrundwissen. Eine Kritik am formalpragmatischen Präsuppositions begriff. In: Intention – Bedeutung – Kommunikation. Opladen : Westdeutscher Verl., 1997. P. 321–342.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Arztwitze: Lustige & kurze Arzt Witze – Top 10. URL: <https://www.deinemutterwitze.com/arzt-witze/> (Останнє відвідування: 12.09.2025).
  2. Blondinenwitze – 100+ kurze & lustige blonde Witze. URL: <https://witze-paradies.de/blondinenwitze/> (Останнє відвідування: 12.09.2025).
  3. Böse Witze – Lesen Sie die schlechteste Witze hier. URL: <https://witze-paradies.de/bose-witze/> (Останнє відвідування: 12.09.2025).
  4. Chemie Witze, die dein Periodensystem erschüttern! URL: <https://witze-paradies.de/chemie-witze/> (Останнє відвідування: 12.09.2025).
  5. Dad Jokes: 76 Witze in 6 Kategorien + 3 lustige Fakten (schreiben.net). URL: <https://www.schreiben.net/artikel/dad-jokes-21730/> (Останнє відвідування: 15.08.2025).
  6. Dumme Witze zum Totlachen – 143+ dummer Witze. URL: https://witze-paradies.de/dumme-witze/#google_vignette (Останнє відвідування: 12.09.2025).
  7. Ehewitze – Top 100 Witze über Ehen. URL: <https://witze.net/ehe-witze> (Останнє відвідування: 12.09.2025).
- Elektriker Witze – Lachen bis der Strom ausfällt. URL: <https://witze-paradies.de/elektriker-witze/> (Останнє відвідування: 12.09.2025).
8. Freche Sprüche – Cool, frech und zweideutig. URL: <https://www.aberwitzig.com/freche-sprueche.php> (Останнє відвідування: 12.09.2025).
  9. Fritzchenwitze – Top 100 Witze über Fritzchen. URL: <https://witze.net/fritzchen-witze> (Останнє відвідування: 12.09.2025).

10. Gottlose Witze – 116+schwarzer Humor & TikTok Witze.
URL: <https://witze-paradies.de/gottlose-witze/> (Останнє відвідування: 12.09.2025). Kevin Witze – Top 122+ auf der besten Kevin Witze.
URL: <https://witze-paradies.de/kevin-witze/> (Останнє відвідування: 12.09.2025).
11. Lehrer Witze – 97+ Witze über Lehrer & lustige Witze. URL: <https://witze-paradies.de/lehrer-witze/> (Останнє відвідування: 12.09.2025).
12. Namenwitze – Top 50 Witze über Namen. URL: <https://witze.net/namen-witze> (Останнє відвідування: 12.09.2025).
13. Politische Witze – Die besten Sprüche zum Lachen. URL: <https://witze-paradies.de/politische-witze/> (Останнє відвідування: 12.09.2025).
14. Schlechte Witze. URL: <https://schlechtewitze.com/witze/646e11637bd7c1bd3a7d82ce/welches-tier-dreht-sich-nach-seinem-tod-150-mal-um-die-eigene-achse> (Останнє відвідування: 12.09.2025).
15. Süße zweideutige Sprüche – 136+ freche Sprüche.
URL: https://witze-paradies.de/suse-zweideutige-sprueche/?utm_content=cmp-true (Останнє відвідування: 12.09.2025).
16. Tierwitze: Top 10 der lustigsten Witze mit Hund, Katze, Maus. URL: <https://www.deinemutterwitze.com/tier-witze/> (Останнє відвідування: 12.09.2025).
17. Veganer Witze: Lustige Witze über Vegetarier und Veganer. URL: <https://www.deinemutterwitze.com/veganer-witze/> (Останнє відвідування: 12.09.2025).
18. Zweideutige Witze – Seite 2.
URL: <https://schlechtewitze.com/zweideutige-witze?skip=20> (Останнє відвідування: 12.09.2025).
19. 100 lustige Flachwitze für jeden Humor + Top 10 Kalauer. URL: <https://www.schreiben.net/artikel/100-flachwitze-kalauer-2412/> (Останнє відвідування: 12.09.2025).

20. Kalauer. URL: <https://de.wikipedia.org/wiki/Kalauer> (Останнє відвідування: 31.10.2025).
21. Blinry. URL: <https://blinry.org> (Останнє відвідування: 31.10.2025).
22. PsyCatGames. URL: <https://psycatgames.com> (Останнє відвідування: 31.10.2025).
23. StudySmarter. URL: <https://studysmarter.de> (Останнє відвідування: 31.10.2025).
24. GIGA. URL: <https://www.giga.de> (Останнє відвідування: 31.10.2025).
25. Wikipedia. URL: <https://de.wikipedia.org> (Останнє відвідування: 31.10.2025).
26. Studyflix. URL: <https://studyflix.de> (Останнє відвідування: 31.10.2025).

ДОДАТОК

Таблиця 1. Види багатозначних одиниць в анекдотах у відсотках

Багатозначна одиниця	Кількість	У відсотках
Слово	195	59%
- Іменник	64	19%
- Прикметник	15	4%
- Дієслово	35	11%
- Дієприкметник	6	2%
Словосполучення	71	21%
- Фразеологізм	32	10%
Речення	66	20%
Загалом кількість	332	

SUMMARY

In the realm of humorous texts, jokes stand out for their brevity and wit. However, within this genre lies a rich tapestry of semantic ambiguity, where words and phrases carry multiple interpretations, often leading to comedic effects. A particularly productive source of such ambiguity is homonymy, in which formally identical linguistic units denote distinct meanings. Because homonyms activate multiple semantic pathways simultaneously, they often create humorous misunderstandings, unexpected reinterpretations, or punchline reversals. This mechanism relies on the hearer's ability to quickly shift between incompatible interpretations, and it has been shown to be central to many joke structures and short humorous narratives. Thus, homonymy not only functions as a linguistic coincidence but also as a deliberate humorous strategy, enabling authors to compress meaning and surprise into minimal textual space.

This paper undertakes a thorough examination of ambiguous jokes within the context of other short humorous narratives, focusing particularly on contemporary German-language jokes. By highlighting the originality of semantic ambiguity especially homonymy– and its impact on humor, this study seeks to shed light on an understudied aspect of linguistic humor.

The relevance of this study is underscored by the scarcity of linguistic research dedicated to ambiguity in contemporary German-language jokes. While jokes are a popular form of humor, little attention has been paid to the nuanced ways in which semantic ambiguity, including homonymous structures, contributes to their comedic appeal. Moreover, the absence of clear thematic categorization and systematic analysis of meaning activation in German-language jokes further emphasizes the need for comprehensive research in this area.

The primary goal of this study is to identify and analyze the types of meaning activation present in contemporary German-language jokes. This objective is pursued through a series of tasks, including examining the concept of the anecdote as a genre of humorous text, investigating thematic variations in jokes, classifying jokes based on their structure, analyzing ambiguity and implicature of words, describing

structural types of ambiguity, exploring the role of presuppositional knowledge in meaning activation, and characterizing meaning activation based on the level of communication within jokes.

To achieve the stated objectives, a multifaceted methodology is employed. This includes an extensive review and analysis of scientific and specialized literature related to humor, linguistic ambiguity, and anecdotal discourse. Additionally, classification and comparative analysis are utilized to categorize jokes and identify patterns of meaning activation. The research material comprises a corpus of 332 contemporary German jokes collected from relevant internet sources, selected through purposive sampling to ensure representativeness.

The theoretical framework for this study draws on the works of various researchers who have contributed to the understanding of humor, linguistic ambiguity, and discourse analysis. Key scholars such as Samokhina, Bezugla, and Panenko provide foundational insights into the nature of linguistic humor and the mechanisms underlying meaning activation. By synthesizing these theoretical perspectives, this study aims to develop a comprehensive framework for analyzing semantic ambiguity in German-language jokes.

The analysis of contemporary German-language jokes reveals a diverse range of semantic ambiguities, ranging from lexical ambiguity to structural ambiguity. Words and phrases are often imbued with multiple meanings, which are activated through various linguistic mechanisms such as puns, wordplay, and cultural references. Thematic categorization of jokes highlights recurring motifs and subjects, each contributing to the overall comedic effect.

The findings of this study have several implications for both theoretical and practical aspects of linguistics and humor studies. By elucidating the intricate relationship between semantic ambiguity and humor in German-language jokes, this research contributes to a deeper understanding of linguistic humor mechanisms. Furthermore, the identified types of meaning activation provide valuable insights for language educators and humorists seeking to enhance their understanding and use of humor in communication.

Keywords: Ambiguous jokes, homonymy, semantic ambiguity, comedic effect, cultural knowledge, German-language jokes, thematic categorization, meaning activation, implicature, presuppositional knowledge, communication level.